

MLADIKA

april 2009
cena 3,00 €

Štev. 2

MANKA KREMENŠEK KRIŽMAN

Vračanje

ZVONE ŠTRUBELJ

Taščice vstajenja

Evgen Ravignani

VELIKONOČNI BLAGOSLOV

Sporoči mi

Odlomek iz knjige Pina Rovereda

ALEKSANDER FURLAN

Poduk o poštenosti

ISSN 1124-657X • POSTE ITALIANE s.p.a. spedizione in a.p. - D.L. 353/2003 (conv. in L. 27/02/2004 n. 46) art. 1, comma 1, DCB Trieste - aprile 2009 • Postuma placata v gotovini, april 2009

Evgen Ravignani: Velikonočni blagoslov	1
Vladimir Kos: Pesmi	2
Zvone Štrubelj: Taščice vstajenja	3
Bruna M. Pertot: Na poti v Emavs	4
Manka Kremenšek Križman: Vračanje	5
Mogoče bi vas zanimalo zvedeti, da	10
Peter Merku: Moje življenje v Nemčiji (X)	11
Lida Turk: Lipari 2008	13
Aleksander Furlan: Poduk o poštenosti	15
Pino Roveredo: Sporoči mi	17
Branka Sulčič: Piccolomini in naši kraji	19
Drago Štoka: Postal si nono	21
Častni doktorat Alojzu Rebuli	22
Antena	23
Ocene:	
Knjige: Čebelarški terminološki slovar (C. Velkovrh)	29
46. literarna nagrada Vstajenje	29
Odgovor na javno pismo	30
Knjižnica Dušana Černeta (86)	32

Na platnicah:

Pisma uredništvu; Za smeh in dobro voljo

Priloga: RAST 2 - 2009

Uredništvo in uprava:
34133 Trst, Italija, ulica Donizetti 3
tel. 040-3480818; fax 040-633307

uprava@mladika.com
redakcija@mladika.com

Oblikovanje: Matej Susič

Izdaja: Mladika z.z. o.z.

Registrirana pri trgovinski zbornici v Trstu
dne 21.4.1999 pod številko 114276.
Vpisana v seznam ROC dne 15.10.2005
pod številko 11721.

Član USPI
(Zveze italijanskega
periodičnega tiska)

Reg. na sodišču v Trstu št.193 dne 6.4.1957

ISSN 1124 - 657X

Tisk: Graphart srl - Trst

Izhajanje revije podpira Urad Vlade RS za
Slovence v zamejstvu in po svetu.

IZHAJA DESETKRAT V LETU LETO LIII.

pisma

PROVOKACIJE IN KRAJI SPOMINA

Sledil sem polemikam v zvezi s komemoracijo, ki so jo hoteli istrski begunci uprizoriti ob kraški jami pri Lokvi. Žal sem tudi sam prepričan, da Lacoti in njegovim somišljenikom ni šlo za spomin na žrtve, ampak predvsem za provokacijo in za dokazovanje, da smo Slovenci morilci. Kmalu po tem dogodku smo preko medijev izvedeli za strašen zločin v rudniku blizu Laškega v Sloveniji, kjer so komunisti v prvih povojnih dneh zabetonirali na stotine žrtev. Takih jam in krajev, kjer so se zgodili povojni poboji in zločini, je v Sloveniji na stotine. Zato mislim, da bi končno morala slovenska država oziroma parlament čimprej sprejeti pravičen zakon, ki bi urejal te stvari. Država mora sprejeti nase svoje odgovornosti; z zakonom bi morala priznati in obsoditi zločine, obeležiti bi morala dokazane kraje spomina, ne glede na to, kdo je v njih izgubil življenje (Slovenci, Hrvati, Srbi, Nemci, Italijani). Te kraje bi morala označiti in samo tam naj bi imeli pravico žalovati in polagati vence vsi, ki bi hoteli žrtve iskreno počastiti. S tem bi morda preprečili manipulacije z žrtvami komunističnega nasilja in samovoljno izbiranje krajev za komemoracije.

(Sledi podpis)

38,00 €

L'ALTRA ANIMA
DI TRIESTE
uredila Marija Pirjevec

Eseji, novele, pričevanja, pesmi
iz slovenske literarne produkcije
od Trubarja prek Kosovela in
Bartola do Rebuli in Pahorja.

SLIKA NA PLATNICI: Helena Pertot v vlogi Mary Poppins na zadnji predstavi 11. Gledališkega vrtiljaka. Predstavo so na oder postavili igralci Radijskega odra v režiji Lučke Peterlin Susič (foto M. Susič).

UREDNIŠKI ODBOR: David Bandelj, Jadranka Cergol, Liljana Filipčič, Ivo Jevnikar, Marij Maver (odgovorni urednik), Saša Martelanc, Sergij Pahor, Mitja Petaros, Nadia Roncelli, Matjaž Rustja, Tomaž Simčič, Breda Susič, Neva Zaghet, Zora Tavčar, Evelina Umek in Ivan Žerjal.

SVET REVIJE: Lojzka Bratuž, Silvija Callin, Peter Černic, Marija Češčut, Danilo Čotar, Diomira Fabjan Bajc, Ivo Kerže, Lučka Kremžar De Luisa, Sara Magliacane, Peter Močnik, Aleksander Mužina, Milan Nemac, Adrijan Pahor, Štefan Pahor, Bruna Pertot, Marijan Pertot, Ivan Peterlin, Alojz Rebula, Peter Rustja, Ester Sferco, Marko Tavčar, Andrej Zaghet, Edvard Žerjal in člani uredniškega odbora.

Evgen Ravignani

Velikonočni blagoslov

Dragi prijatelji!

Dana mi je priložnost, da za vas napišem velikonočno misel, česar se lotim z veseljem, da skupaj z vami berem dogodke, ki jih evangeliji izročajo našemu spominu.

Tisti dan, prvi po soboti...

Dve ženi, Marija Magdalena in druga Marija sta šli h grobu. Ni se še zdanilo. Hodila sta naglo. Njuni srca je utesnjevala bolečina. Sami sta bili. On, Učenik, je umrl in je ležal v grobu. Toda zdaj je bil pred njima, vstal je iz groba. Solzne oči žena ga niso prepoznale. In vendar je bil On.

Dva moška sta bila na poti v Emavs. Zapustila sta Jeruzalem, kot da bi za sabo hotela pustiti razočaranje nad propadlim upanjem. Žalost na njunih obrazih. Nista se mogla izmikati pogovoru o zadnjih dogodkih in o tem, kako je Jezus Nazarečan končal na križu. Nista verjela besedam žensk, ki sta trdili, da je Jezus živ. Jezus se jima je pridružil in hodil z njima. Toda njune oči ga niso znale prepoznati. In vendar je bil On.

Enajst jih je bilo zvečer pri večerji. Vrata so bila zaklenjena, bali so se Judov. Jezus se jim je prikazal in jim želel mir. Bili so presenečeni in preplašeni, mislili so, da vidijo prikazen. Pokazal jim je roke in noge. Oni pa od velikega veselja še niso verjeli. In vendar je bil On.

Danes...

Gospodova Pasha je spomin na že prehojeno pot v veri in vas vabi, da se odprete Duhu, ki kaže na nove smeri v vašem življenju v navdušenosti izbire svobode, zavzetem iskanju resnice in zrelem prevzemanju odgovornosti. In Gospod, ki vam stoji ob strani, hodi z vami in se vam kaže v slavi Vstalega.

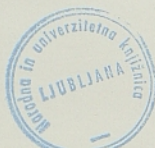
Marija Magdalena je zaslišala glas, ki jo je poklical po imenu. Bil je Učenik. Obrnila je svoj pogled k Njemu in sreča je preplavila njeno dušo. In tekla je povedat učencem: »Videla sem Gospoda«.

Res si želim, da bi vas drugi glasovi ne odvrnili od poslušanja Njegovega glasu, da bi lahko zrl v Njegov obraz in v veri prepoznali Njega, Gospoda

Vsem bralcem in prijateljem
doma in po svetu želita

vesele
velikonočne
praznike

uredništvo in uprava
Mladike

življenja. On je odrešitev za vsakega človeka. Tudi danes.

Učenca nista prepoznala Njegovega glasu, a sta Njega prepoznala v obredu skupne večerje. In vrnila sta se v mesto, da povesta ostalim učencem, kaj se jima je zgodilo in kako sta Gospoda prepoznala pri lomljenju kruha.

Res si želim, da bi znali razodeti Gospodovo prisotnost pri lomljenju kruha z vsakim človekom, ki v stiski išče brata. In ne samo kruh človeške solidarnosti, ampak tudi kruh resnice, ki raste iz vere, in kruh bratstva, ki se kaže v poslušanju, razumevanju, sprejemanju, prijateljstvu, ljubezni.

Enajst oklevajočih učencev, ki jih je Gospod pograbil, ker niso verjeli pričevalcem njegovega vstajenja, končno verjamejo, ker jih je On razsvetlil za razumevanje Pisma. Tedaj naredi iz njih svoje pričevalce in jih pošlje v svet oznanjat evangelij vsem živim. In oni so šli ter povsod oznanjali, da je bil tisti Jezus križan, Bog pa ga je oživil in ga postavil za Gospoda.

Res si želim, da bi imeli živo vero v vstalega Kristusa in da bi to vero izpriali jasno in prepričljivo, dosledno in pogumno s svojim življenjem. Danes, ko se množijo znaki, ki ne dajejo gotovosti in samo povečujejo zmedenost in negotovost, raste pričakovanje upanja, ki ne bo razočaralo.

Dragi prijatelji,

Kristus je naše upanje. Z apostoli in z mano ste tudi vi pričevalci Njegovega vstajenja.

Prisrčno vas objemam in z vami pojem velikonočno Alelujo.

Vaš
✠ Evgen, škof

(Besedila iz evangelija po sv. Janezu, 2, 11-18 in po sv. Luku, 24, 1-8; 13-48)

Vladimir Kos

Vsaka nedelja je sreče – refren

*Ste čuli o kom, da je prišel – iz groba,
potem ko razdrli so bitja mu nit?
Za Enega vem (ne iz pravljic podob):
o Njem vam bom pel, o na križu Ubitem.*

*Umiral tri ure je, človek ljubezni,
a veste za večjo Njegovo skrivnost?
Gospod je vesolja, ozvezdij in zvezd,
Bog Sin Učlovečeni, Sonce dobroti.*

*Za nas je umiral, za tebe in mene,
odprl zastraženih vrata Nebes.
Saj vemo, da greh je – resničnost, ne sen
na naših življenj asfaltiranih cestah.*

*In smrt je premagal, ko vstal je od mrtvih –
te sreče je vsaka nedelja refren.
Še enkrat zapel bom: Zdaj sužnja je Smrt!
Rušilca poznate – z intimnim imenom.*

Njegova mamica

*(V slogu japonske pesmi »tanka«:
5, 7, 5, 7 in 7 zlogovnih vrstic.)*

*Pred križem stala
si, Njegova mamica.
A nisi vdala
plameneči bóli ust –
le svoj prebodeni »da«.*

Zvone Štrubelj

Taščice vstajenja

Fragmenti poetične in narativne teologije (2)

Iz naših razsvetljenih mest in vasi ponoči s prostim očesom vidimo okrog sto do dvesto zvezd. Če smo na samotnem otoku nekje v Dalmaciji, jih lahko vidimo okrog šest tisoč. Iz astronomske opazovalnice jih z daljnogledom uzremo še nekaj tisoč več. Rimska cesta ima na primer, vsega skupaj, okrog sto milijard zvezd. Ko gledamo zvezdo, to pomeni, da med opazovalcem ali občudovalcem in zvezdo ni ničesar vmes. Naš zeleni planet je v veselju sorazmeroma neznatno in prazno prizorišče.

ASTROFIZIKA IN TEOLOGIJA

In vendarle, po naši vednosti je to zaenkrat edini košček vesolja, kjer se o vesolju govori, piše in razpravlja. Združeni narodi so leto 2009 razglasili za leto astronomije. Kako vesel bi ga bil tržaški ljubitelj zvezd, monsijor Jakob Ukmar, ki je s svojo zvezdoglavo radovednostjo rad potoval po vesolju, med zvezdami! Filozof Emanuel Kant je naštel tri stvari, ki človeka vabijo v zamaknjenost: zvezdno nebo, otroški pogled in moralni zakon v človeku.

Kratek oris poetične in narativne teologije ima namen prestaviti našo pozornost v globine neslutnih duhovnih skrivnosti, ki so nam darovane prav tako, kot nam je v jasni noči darovan pogled v zvezde. Nemški astronomski fizik Harald Lesch je v časopisnem intervjuju zatrdil, da je teologija do danes s prstom kazala na luknje neznanja v naravoslovnih znanostih in hotela tja umestiti Boga. Ko se danes iz dneva v dan vedenje naravoslovnih znanosti veča, ta Bog izginja, se drobi. Po mnenju vrhunskega znanstvenika je samo ena bistvena povezava med znanostjo in vero. Reče se ji dvom. Dvom je najbolj produktivna človekova moč. Vsak vernik mora, tako kot znanstvenik v laboratoriju, svojo vero preverjati, jo na novo utemeljevati, prilagajati toku dogodkov in reki življenja. Če tega ni, je vera le za okras, nekaj, kar imam in kar spada v zbirko mojega znanja, v nahrbtnik, ki pa ga bo ob naglem vzponu, v kriznih trenutkih življenja, zaradi teže potrebno enostavno odložiti. Taka vera ne zmore dati orientacije, ni kompas, po katerem lahko uravnavam svoje življenje. Tudi ni nekaj živega in vitalnega. Vera? Ali je sredi življenja ali je ni, ali je naravnana na in

za življenje ali pa je samo socialna in družbena nalepka, brez koristnih vitalnih energij. Vera je pravzaprav človekov najpomembnejši vizionar, ki vedno živi v upanju, da se bo vse dobro izšlo.

KRISTUSOVO VSTAJENJE KOT VELIKI »BOOM« NOVEGA STVARSTVA

Tako se je odlično izšlo tudi za prvo krščansko skupnost, za dvanajstere, za Marijo, Jezusovo mater, in za žene, ki so v Jezusa iz Nazareta položili vse svoje upe. V kratkem časovnem razponu od velikega petka do vstajenjskega jutra ni bil v grobu le križani in umrli Jezus, duhovno so se z njim pokopali tudi oni. Potem pa se je zgodil veliki »boom«, nepričakovani dogodek, vstajenje!

S svežo ustvarjalno močjo so to jutro opevali vsi štirje evangelisti, snovali so podobe, ki nam približajo moč življenja v Bogu. Kaj drugega pomeni Kristusovo vstajenje kot neuničljivo življenje v Bogu? Kristus je vstal! To je začetek novega stvarstva. Če spet potegnemo vzporednico z naravoslovnimi znanostmi, lahko dogodek Kristusovega vstajenja primerjamo velikemu začetnemu »boomu«, praeksploziji izpred 13,7 milijard let, ko je iz mase, ki je merila komaj 35 metrov in ki je imela notranjo temperaturo od deset do dvaintrideset kelvinov in energijsko moč triindevedesetih gramov na kubični centimeter, nastalo sedanje vesolje. Astrofiziki znajo o tem povedati le teh nekaj skopih podatkov. Pa še to, da so se višje oblike življenja na zemlji pojavile pred 6 milijardami let.

Kaj je delal Bog poprej, pred to praeksplozijo, so se spraševali nekateri teologi. Najboljši odgovor na to ali na podobna vprašanja, ki obravnavajo Boga pred stvarjenjem sveta, je dal sveti Avguštin, ko je nekemu na to vprašanje odgovoril: Ustvarjal je pekel za tiste ljudi, ki postavljajo taka vprašanja. Iz pozitivnega vidika lahko danes odgovorimo: Ne, ni ustvarjal pekla, ker je ta le njegova senca, on pa teme ne mara! Ustvarjal je sanje, kajti če nimamo sanj, nimamo prav ničesar. Kristusovo vstajenje so božje sanje, je dovršitev božjega stvarjenja sveta in človeka, je ključ h kozmični uganki življenja.

Največja uganka astronomije je dandanašnji črna

energija, ki obsega kar dvainsedemdeset odstotkov energijskega potenciala vesolja. Če bo nekoč rešena še ta uganka, se bo astronomski fiziki postavila druga, morda še večja, so prepričani danes astrofiziki. Ali ni nekaj podobnega s Kristusovim vstajenjem? Ne le dvainsedemdeset, morda pridemo do devetindevetdesetih odstotkov našega neznanja o tem osrednjem kozmičnem pojavu, ki se imenuje Kristusovo vstajenje: »Boom« neslutelih razsežnosti, novega telesa človeštva, poveličanega božjega stvarstva. Tako kot ugotavlja astrofizik Harald Lesch, je tudi nekdo, ki nekaj ve o vesolju, ob pogledu v zvezdno nebo, nagovorjen od znotraj. V njem, eksaktnem znansvetniku, se odpre dimenzija občudovanja, čudenja, občutek obdarovanosti in odprtosti do skrivnosti, ki so nam zaupane. Porodi se občutek praznjenja, občutek, ki napoveduje vero ... da se bo zares vse dobro izšlo!

POEZIJA EVANGELIJEV OB KRISTUSOVEM VSTAJENJU

S tem ključem lahko danes pristopimo k poeziji evangelijev, ki zarisujejo dogodke ob Jezusovem vstajenju. Kar naenkrat nas obsije tisto prvo kozmično sonce, Bog, ki je skrit za vsemi dogajanjmi na zelenem planetu zemlji in v obsežnem vesolju. V zgodnjem jutru tistega prvega dne v tednu, – s temi besedami začenjajo posredovati odlomke o Kristusovem vstajenju vsi štirje evangelisti – nas obide svežina novega stvarstva, ozon božjega. Z Marijo Magdaleno, ki je podoba vsakega izmed nas, spreobrnjenka k Življenju, lahko v ranem jutru mirno romamo do Jezusovega groba, se z njo začudimo, spregovorimo z vrtnarjem Življenja, ki se ji razodene kot poveličani Gospod. S Petrom in Janezom, ki na vso moč tečeta k praznemu grobu, lahko tudi mi stečemo iz ustaljenih in utrujenih vsakodnevnih bivališč, vstopimo v prazen grob, se začudimo, vidimo in verujemo. Z apostolom Tomažem nam ni prepovedano dvomiti. Z njim, ki je dvomil celih osem dni, lahko nato stopimo v skupnost, ki jo ponovno obišče vstali Gospod. Tomaž je razrešen vseh dvomov, ko mu Gospod življenja prijazno reče: Položi svoj prst v moje rane in svojo roko v prebodeno stran! Tedaj je Tomaž zmožen le še veselja nad Gospodovo navzočnostjo, pade na kolena in izpove svojo čudovito pesem vere: »Moj Gospod in moj Bog!« Z dvema učencema, ki potujeta iz Jeruzalema v Emavs, lahko prehodimo dvanajst (simbolično število) kilometrov terapevtske poti z Učiteljem, ki hoče zdraviti naše frustracije, preusmeriti naša omejena pričakovanja in nas povabiti k mizi ljubezni. Ko je razlomil kruh in jima ga dal, sta ga prepoznala.

Še več, poezija evangelijev nas popelje tudi na morje, kjer Peter, Tomaž, Natanael iz Kane, oba Zebedejeva sinova Jakob in Janez in še dva druga učenca, doživljajo neuspelo ribiško noč. Ko so se vrnili na obalo, jih je nagovoril Neznanec s čudnim vprašanjem: Imate kaj za jesti? Prepoznal ga je le učenec, ki ga je Jezus ljubil, apostol Janez. Prepoznal ga je s pogledom ljubezni. Ko so ponovno odšli na morje, so ujeli obilico rib. Noč človeškega neuspaha, prazna ribiška noč, se je spremenila v jutro zmage, jutro vstajenja. Nobena, še tako neuspela ribiška noč v našem osebnem življenju ali v življenju Kristusove Cerkve ne more zatemniti ali izbrisati razveseljivega dejstva: Gospod je tam, na obali! On nas pričakuje z žerjavico božje ljubezni, s kruhom življenja, s hrano nesmrtnosti. Če ga le prepoznamo s pogledom ljubezni!

Čeprav se je letošnjo zimo pomlad že večkrat najavljala, se je s polno močjo razcvetela šele sedaj. »Pozimi se zdi vse mrtvo, negibno«, je zapisal francoski pesnik Paul Claudel, »nato pa kar naenkrat v ranem jutru zapoje taščica, znanilka pomladi.« Apostoli so si radi nadeli ime »priče vstajenja«. Priče vstajenja, božje zmage ljubezni, postanemo lahko tudi mi danes. Bodimo za letošnjo veliko noč taščice vstajenja, naznanjajmo pomlad Ljubezni!

Bruna Marija Pertot

Na poti v Emavs

(Iz zbirke *Ti navdih in jaz beseda*)

Sem razmišljala

ves čas

na poti,

da bi uzrla

ga pred sabo,

da prišel

bi mi naproti,

kaj storila,

kaj bi dala!

On pa je hodil

prav ob meni

in ga nisem

prepoznala!

Manka Kremenšek Križman

Vračanje

Prva nagrada za prozo na 37. literarnem natečaju revije Mladika

» **Z**eno roko ... Na eni nogi ... Zavrti se ... Okoli sveta ...« Mrmram si ukaze in lovim žogo. Žoga enakomerno udarja ob zid. Zelo je vroče, nikjer ni nikogar, samo jaz. Senca, ki jo meče nadstrešek, pritrjen nad vhodom v blok, se nezadržno krči, zato je razdalja med menoj in zidom vedno krajša. Ko jo končno posrka sonce, se preselim na drugo stran, h klopcom. Žogo položim na tla in sedem nanjo. Dvignem stopala od tal in poskusim ujeti ravnotežje. Ničesar drugega nimam početi. Domov se mi ne ljubi. Tam je še bolj puščobno. Mama bere knjigo, oče spi. Nočeta, da ju motim, zato sem raje zunaj in čakam. Čakam, da se bo sonce spustilo za krošnjo visokega hrasta ob cesti in ne bo več tako zelo soparno. Takrat bodo prišli otroci. In ženske s štrikarjami. Dvorišče bo oživelo.

Ne vem, kako dolgo ždim na tisti žogi. Nekaj časa opazujem mravljo, ki tovari drobtino kruha. Drobtina je večja od nje, zato jo zanaša. Vsake toliko ji zdrsne na tla. Potem jo zopet poprime s čeljustmi. Dva centimetra naprej, centimeter vstran, centimeter naprej. Napreduje zelo počasi, toda vztrajno. Na pot ji nastavim travno bilko. Ne ve, kaj bi naredila. Začne plezati na bilko, toda pri tem izgubi drobtino. Spusti se nazaj na tla in potem gre spet vse od začetka. Naveličam se. Pustim jo, da gre svojo pot. Končno se zgodi. Najprej prideta ven Jan in njegova sestra Neža iz štirinajstke. Vedno sta doma, tudi med počitnicami. Lahko se zaneseš, da se bosta prej ali slej prikazala na dvorišču. Sploh ne vem, če sta že kdaj videla morje. Pozdravita me le s kimanjem glave, kot bi se v tej vročini ne izplačalo odpreti ust. Tudi Jan ima žogo. Ko vidi, kako sedim na žogi, se tudi on usede na svojo. Neža sede v travo poleg mene in si začne gristi nohte. Najprej palec. Vedno začne pri palcu. Vsa se zatopi v to. Ko ga obdela, potisne v usta kazalec. In za njim sredinec. Lepo po vrsti. Čisto pogrizene nohte ima, ker to stalno počenja. Spominja me na veverico, ki gloda lešnik. Kmalu pride tudi Miha iz številke 10. In za njim Andrej iz dvanajstke. Naš blok ima tri vhode: 10, 12 in 14. Jaz, Neža in Jan in nekaj drugih otrok stanujemo na številki 14. Toda zdaj jih je nekaj na morju. Urša in Marko pa njegov mali bratec Filip. Ne govorimo ve-

liko, ker se nam ne ljubi. Tudi igrati se nam ne ljubi. Še vedno je vroče. Lenobno se pozibavamo vsak na svoji žogi in kar nekaj čakamo. Vsake toliko kdo kaj reče. Ko se Andrej prekucne vznak, se zasmejimo.

Ob šestih se začno klopi polniti. Tri so. Pred vsakim vhodom ena. Okoli klopi so posajene rože in okrasno grmičevje. Največ jih je pred štirinajstko. Zanje skrbi gospa Horvat. Vedno je okoli njih. Okopava jih, pobira uvele lističe, se jezi, če mednje slučajno prileti žoga, že kaj. Mulci mislimo, da ima rože le za izgovor, da lahko vse dneve postopa pred blokom. Razen ko pripeka vročina ali dežuje, seveda. Vsi vemo, da nas nadzoruje. Nič ji ne uide. Je kot radar, ki od ponedeljka do petka vsako jutro preverja prihode mlekarja in poštarja, ob četrtek opoldan smetarjev, ob popoldnevih pa nas, stanovalcev. Ona ve o vseh vse. In to potem pripoveduje naprej, ne da bi jo kdo kaj vprašal. Če kaj ni v redu, se njena roka požene visoko v zrak. Na koncu roke je v pest stisnjena dlan. Z njo maha in na obraz si povezne grozeč izraz. Včasih nas zatoži staršem in potem nam navijejo ušesa. Ne maramo je. Nagajamo ji, kadar je le mogoče. Enkrat smo ji v poštni nabiralnik zatakneli tiste njene rože in jih okrasili z deževniki in črvi. Tistikrat tri dni nisem smel na dvorišče.

Za Horvatovo se prigunca gospa Mesec. Zelo visoka je in obilna. Komaj sede na klop, se ponovno odpro vhodna vrata, kot bi bil njen prihod nekakšno znamenje. Čisto malo, komaj za kakšno ped ali dve se odprejo, le toliko, da izpustijo ven Vojetovo. Gospa Voje je drobna kot miška. Tudi njen obraz je tak. Droben, z majhnimi očesci in dolgim, špičastim nosom, ki si ga ves čas, tudi poleti, briše v velik moški robec, na katerem so narisani kvadrati različnih barv. Jan in Neža sta njena otroka. Večkrat jo opazujem in se sprašujem, kako je lahko njeno šibko telo iz sebe izstisnilo dva krepka, zdrava otroka. Ko pride Vojetova do klopi, se Mesečeva pomakne malo bolj vstran, toda še vedno zaseda polovico klopi. Horvatova in Vojetova sedeta na drugo polovico. Vse tri gospe so oblečene v najlonske halje brez rokavov. Iz plastičnih belih vrečk vzamejo štrikarijo in začnejo vneto plesti šale in puloverje, kot da bo že jutri naveszgodaj zapadlo pol metra snega. Medtem ko nji-

hove pletilke tenko tleskaja druga ob drugo, cik, cik, cik, si pripovedujejo recepte za juhe ali pa razpredajo o ljudeh. V njihovih stavkih je veliko modrosti, se mi zdi, ker so besede izrečene resno in s poudarki.

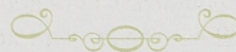
Na srednjo klopi pred dvanajstko sedeta gospod in gospa Glavan. Nič ne počneta. Samo tako sedita in nas opazujeta, kako se igramo. On je precej starejši od nje. Deset ali celo dvajset let, sem nekoč slišal Mesečevo. Hodi s pomočjo palice, ki si jo zdaj namesti med kolena, dlani pa prekriža na držalu palice. Tisto držalo je nekaj posebnega. Na koncu je kovinska levja glava. Lev ima razprt gobec, kot bi rjovel. Vanj včasih zaide mezinec gospoda Glavana in se drgne ob levje čekane.

Vročina je popustila, sonce se je spustilo za hrast. Otroci se igramo skrivalnice in se lovimo. Nekaj jih pleza po drevju, ki obroblja sosednji vrt. Okna, ki so bila do zdaj zaradi popoldanske pripeke zaprta, se odpirajo eno za drugim. Naše vpitje se meša z zvoki pisalnega stroja, ki prihajajo iz četrtega nadstropja in posameznimi klici staršev. Brezvoljnosti in popoldanske lenobnosti ni več, svet, kot bi se svež prebudil v pozno popoldne. Ko se utrudimo, posedemo okoli prve klopi in poslušamo pripovedovanje treh gospa. Veje stare jablane se sklanjajo nad nas, kot bi tudi one prisluškovale. Vse je postavljeno na svoje mesto, se mi zdi.

Naenkrat se zrak naelektri. Nekdo je nekaj zaklical. Ne vem kdo in ne vem kaj, nekako je šlo mimo mene, vem le to, da se nekaj dogaja. Gledam otroke okoli sebe. Njihovi obrazi so napeti, polni pričakovanja, nekateri so vstali. Vsi zrejo v isto smer. Tudi gospa Vojetova je vstala. V rokah še vedno drži pletenje, klobka rdeče volne se ji je iz naročja skotalila v travo, vendar tega ne opazi. Neža si grize nohte, zdaj še bolj strastno, hitreje. Izpod obrvi pogleduje mamó. Gručica nas, otrok, se pomakne na vogal bloka, od tam se bolje vidi. Gledamo po ulici navzgor in opazujemo nizko, čokato postavo, ki se opoteka proti nam. Nekdo zakliče »skrijmo se«. Nihče se ne premakne. Nočemo proč, ker vemo, da bomo priča predstavi. Nekaj trenutkov zatem se pred blokom pojavi gospod Voje. Pijan je. Njegov obraz je zaripel, oči vodene, z rokami nenadzorovano opleta okoli telesa. V levici ima vrečko, v kateri je steklenica. Vidi se njen obris, temnozelená barva steklenice pronica skozi tenak svetla polivinil. Ko nas zagleda, se na široko ustopi pred nas in zalaja: »Kaj je, no, kaj?!« Njegov pogled je grozeč. Kadar je pijan, je lahko zelo grob, drugače je ... neopazen. Še naprej stojimo kot okameneli. Samo Neža in Jan naredita nekaj korakov proti mami. »Domov! Takoj, da ste mi

doma, banda pokvarjena!« pijano zahrešči Voje proti njim. Pogledam Nežo. Roko je vzela iz ust. Blaziniče prstov in kožica okoli nohtov so zmeščani. Kot bi se njena roka ure in ure namakala v vodi.

Gospa Vojetova pograbi otroka in napol steče proti vhodnim vratom. Voje se še naprej pozibava na mestu, kot bi hotel dati ženi dovolj časa, da se pripravi. Vsi vemo, kaj bo sledilo. Najprej se s tleskom zapreta obe okni v prvem nadstropju, kjer stanujejo Vojetovi. Ko se to zgodi, se Voje odziblje proti bloku. Na vrhu stopnic se spotakne. Njegovo telo se prevesi nazaj, zaniha. Mislimo, da bo padel, toda zadnji trenutek se ujame. Bela vrečka s steklenico narahlo udari ob rob stopnice, vendar se ne razbije. Moški prižame vrečko k prsim in glasno zakolne. Skozi njegove zobe brizgne plunek rumene slin. Ker je pločnik še vedno topel, mokri madež kmalu izgine. Kmalu zaslišimo kričanje in razbijanje, ki prihaja iz stanovanja v prvem nadstropju. Zvoki so udušeni, ker so okna zaprta. »Jaz bi ga še zrihtala,« reče Mesečeva z globokim glasom. Potem ne slišimo ničesar več. Vsi vemo, da je gospod Voje zaspal. Spet je vse kot prej. Otroci tekamo naokoli, Mesečeva in Horvatova nizata zanko na zanko. Zdaj je nastopil najbolj prijetni del dneva, vročina je povsem popustila. Čez nekaj časa se okno pri Vojetovih zopet odpre. Ne čisto na stežaj, samo malo, kot bi stanovalci za njim ne bili povsem prepričani, da se tisto od prej ne bo ponovilo. Neže in Jana tisti dan ni več na dvorišče.

Bilo je na prednovoletni večerji s poslovnimi partnerji. Takih stvari se nerad udeležujem. Nisem tip za to. V resnici sem precej nedružaben. Tudi s kolegi v službi se ne družim, z izjemo enega ali morda dveh, s katerima grem včasih, redko na pivo. Poleg tega ne poznam nobenih šal, to pa je na srečanjih, kjer se dobijo skupaj ljudje, ki med seboj sodelujejo le na področju proizvodnje in prodaje strešnih kritin, nujnost. Do zdaj so mi v podjetju s tem prizanašali, letos pa me je doletelo, ker je šef mojega oddelka zbolel. Najprej sem narčrtoval, da bi tudi sam zbolel. Kakšen dan prej bi telefoniral v službo in se opravičil, viroza, veste, pridem čez kakšen teden. Potem sem si premislil. Bilo bi preveč prozorno. Nekako sem se vendarle prepričal, da bo večer, če se bom dovolj potrudil, znosen. Prebral sem si nekaj vicev, ki so v tistem času krožili po spletu, in si jih skušal zapomniti. Za vsak primer, če bi prišla vrsta name in bi moral kakšnega povedati.

Dobili smo se v eni bolj znanih ljubljanskih gostiln. Prišel sem prvi, kot se za gostitelja spodobi. Pri vratih me je pozdravil natakak in me popeljal k dolgi, bogato okrašeni mizi. Kmalu se mi je pridružila naša pravnica. Izgledala je čudovito. Okusno oblečena in naličena, tudi brez tega je bila lepa ženska. Nisem je zelo dobro poznal, toda vseeno dovolj, da sva lahko ob sproščenem klepetu popila aperitiv. Pomislil sem, da sem pravzaprav rešen. Ob njej mi ne bo treba paziti na vsako besedo, vsa pozornost bo namenjena njej.

Ljudje so prihajali eden za drugim, v glavnem so bili moški, le sem in tja kakšna spremljevalka. Rokovanje, vljudnostne fraze, dovolite, da vam slečem plašč, primerjava prognoze vremena na TV Slovenija in POP TV. Novoletni prazniki bodo spet brez snega, vse tako kaže, segrevanje zemlje ... Kaj priporočate za aperitiv? Jaz bi še eno viljamovko, prosim. Potem je prišla na vrsto hvaležna tema: preživljanje novoletnih praznikov. Pogovarjali smo se o ponudbi turističnih agencij, nekdo se je pohvalil s skorajšnjim odhodom v Dominikansko republiko. Verjetno je zaznal v pogledih okoli sebe zavist, ker se je hitel opravičevati, da imata z ženo okroglo obletnico, zato ... Prešli smo na cene silvestrovanja v tem ali onem hotelu ... Štofa smo imeli vsaj še za pol ure, če ne več, sploh, če bomo začeli obujati spomine na pretekla leta, sem razmišljal, in srkal svojo tretjo viljamovko. Nekdo je hvalil lanskoletno smučanje v Dolomitih. Podrobno je opisoval smučarske proge in gostinsko ponudbo, nisem sledil, počutil sem se težkega, nekaj bi moral pojesti. Morda bi zdaj naročili predjed, sem rekel, ko se mi je zazdelo, da je tema Dolomiti izčrpana. Pomignil sem natakakju. Tenke rezine telečjega jezika na rukoli, losos ... Tisti od prej je začel ponovno hvaliti čare italijanskih smučič.

Večer se je lepo razvijal, celo tako dobro, da sem se v nekem trenutku ustrašil, da bi se vse skupaj znalo zavleči dlje, kot sem predvideval. Natakak je neumorno prinašal hrano in stregel vino. Vsi smo bili že malo opiti, eni bolj, drugi manj, jeziki so se zapletali, postajali okorni in debeli, kot bi v ustih predevali črne gozdne polže. Lazarje. Se jim reče lazarji? Moral bi se malo ustaviti, sem pomislil, in na dušek popil kozarec mineralne. Pogledi moških so se vedno dlje in z vedno manj prikrievanja zadrževali na dekolteju naše pravnice. Zanj se je zdelo, da je vsega tega vajena. Prijalo ji je, seveda ji je prijalo, videl sem, kako sije, obenem pa je bila kljub popitemu povsem pod nadzorom, nisem se bal za njo. Pravnica pač. Nekdo je polil vino, ženska poleg

se je bučno zasmejala, morda je bilo to povabilo, smeh je mogoče razumeti na toliko načinov. Če bi jaz sedel poleg nje, bi si njen smeh razlagal natanko tako, dragi kolega. Opazoval sem, kaj se bo zgodilo. Bo iskrica preskočila? Mogoče bi moral dvigniti namizni prt in pogledati, kaj se dogaja pod njim.

V gostilniški sobi je bilo vedno bolj hrupno. Bilo je polno. Vsi so se veselili, nazdravljali, napitnice so deževale, pri mizi nasproti naše so zapeli. Veseli, okrogli december. Natakak je še kar prinašal. Kaj boste za sladico? Je kdo za kavo ali pa je še prezgodaj, se je skušal pošaliti, ko se je bližala polnoč. Rekel sem mu, da bi kar naročili. Dvignili smo roke, kdor je bil za. Natakak si je vse zapisal in odšel. Spremljal sem ga s pogledom. Na sredi sobe se je srečal z natakakico, ki je stregla na drugem koncu. Nagnil se je čisto k njej in ji nekaj govoril. Oba sta bila enako oblečena, črno-belo. Nekaj na njej je pritegnilo moj pogled. Zdela se mi je znana. »Hej, šefe, napitnico!« je zaklical nekdo za našo mizo. Ker se nisem takoj odzval, me je morala naša pravnica pocukati za rokav. »Danes si ti šef, torej,« mi je rekla. Vstal sem. Nisem vedel, kaj bi rekel. Pijan sem bil, težko sem zbral misli. Potem sem dvignil kozarec: »Na uspešno sodelovanje tudi v letu 2008!« sem izdaval in izpil vsebino kozarca do dna. Drugi so mi sledili. »Najbolj učinkovit govor, kar sem jih kdaj slišala,« se mi je posmehnila moja sosedica. Njena bodica se me ni dotaknila. V bistvu mi je bilo vseeno. Natočil sem si nov kozarec. Opazoval sem, kako se tista natakakica vrti okoli stolov na oni strani sobe. Črne lase je imela spete v svitek, ki ga je obrobila srebrna pentlja, posuta z bleščicami. Hitra je bila, okretna. Skušal sem se spomniti, kje sem jo že videl. Morda kdaj prej v tej gostilni, najbolj verjetna razlaga. Brskal sem po spominu, kdaj sem bil nazadnje tukaj. Nisem se mogel spomniti. Nekdo je vstal, prišel do mene in se mi zahvalil za pogostitev. Tudi sam sem vstal. »Že greste?« sem izdaval presečen. Moje začudenje ni bilo zaigrano, mimogrede sem dvignil rokav suknjiča in pogledal na zapestno uro, nisem hotel biti nevljuden. Deset čez eno. Nisem mogel verjeti, da je tako hitro minilo. Nekaj minut za moškimi je vstala tudi ženska, ki se je malo prej tako bučno smejala. Aha, torej se je smeh prijel. Ogrnil sem ji plašč, se rokoval z njo, še enkrat srečno v novem letu. Potem so začeli odhajati eden za drugim, kot bi prvi s svojim odhodom dal znak, da je treba domov.

Ura je bila nekaj čez drugo zjutraj, ko sva ostala sama s pravnico. Ni bila videti utrujena. Nasmehnila se mi je. »Uspešno opravljena delovna naloga. Te

bom priporočila še za drugič,« mi je rekla in nagajivo pomežiknila oči, kot bi vedela, kako odveč mi je vse to. Nasmehnil sem se ji nazaj in dvignil kozarec. Nazdravila sva. »Zdaj grem pa še jaz,« je rekla nato in vstala. »Ti boš verjetno še malo ostal, kaj?« je dodala in z glavo pomignila proti natakarici, ki je pospravljala po zdaj že skoraj prazni gostilniški sobi. Zdrznil sem se. Torej je opazila ... »Zakaj tako misliš?« sem se pretvarjal in se napol dvignil s stola, da bi tudi jaz odšel. Prijela me je za ramo in me potisnila nazaj na sedež. »Povabi jo na pijačo. Oba si jo zaslužita. Trdo sta delala, ni kaj!« je rekla in se odpravila k izhodu. Pred vrati je dvignila orokavičeno roko in mi pomahala, ne da bi se ozrla. Odpil sem požirek. Čutil sem, kako se mi v glavi vrti. Ne bi smel več. Najbolje bi bilo, da bi poklical taksi.

S kozarcem sem delal kroge po prtju, ko je nenadoma prišla do mene. »Bi morda želeli še kaj?« je vprašala. Pogledal sem jo. Nisem vedel, kaj bi. Pravzaprav bi moral vstati in oditi. Namesto tega sem naročil viljamovko. »Z viljamovko sem začel, pa bom še končal,« sem se posmehnil v opravičilo. »In račun, prosim,« sem dodal in potisnil proti njej kreditno karto. Čez nekaj trenutkov se je vrnila z naročenim. Na enem krožničku je stal kozarec z viljamovko, na drugem račun. Podpisal sem. »Zdite se mi znani. Sva se že kdaj srečala?« sem jo vprašal. V trenutku, ko sem to izrekel, mi je postalo nerodno. Najraje bi se pogreznil v tla. Bedasto vprašanje, gotovo vsak dan poslušša isto. Pogledala me je, preiskovala moj obraz. »Verjetno ste bili pri nas že kdaj prej,« je rekla in potem hitro dodala: »Se opravičujem, toda čez pol ure zapiramo. Nekaj stvari moram še postoriti.« Pokimal sem. Gledal sem za njo, ko se je oddaljevala. Njena podoba mi je pozibavala pred očmi. Nisem je videl jasno. Ničesar več nisem videl jasno.

Ne vem, kako dolgo je trajalo, preden sem popil in vstal. Z obešalnika sem vzel plašč. Nerodno sem ga prijel, zato mi je zdrsnil na tla. Še preden sem se sklonil, ga je nekdo pobral in mi z njim ogrnil rame. Počasi sem se obrnil. Stala je poleg mene. »Mislim, da bom moral naročiti taksi,« sem zamrmral. »Kje pa stanujete?« je vprašala. »Trnovo, Opekar-ska,« sem odvrnil. Malo je pomolčala. »Čez deset minut končam. Če želite, vas lahko peljem. V moji smeri je,« je rekla. Njena ponudba me ni presenetila. Pravzaprav vsemu skupaj nisem več sledil. Tako sem bil pijan, da mi je bilo za vse čisto vseeno. »Če vam ni odveč ... Ne bi vam bil rad v napoto,« sem odgovoril potem. Zdelo se mi je, da govorim počasi, da besede nikakor nočejo priti iz mene. V žepih sem tupal za avtomobilskimi ključi, kar tako, da bi nekaj

počel, nisem mogel samo stati tam, pred njo, pijan. »Tako bom,« je rekla in nekam odhitela.

Ko se je vrnila, je bila oblečena v črn plašč, ovratnik je imela obrobljen z belim krznom. Stopal sem za njo in se trudil, da bi hodil naravnost. Verjetno mi ni uspevalo, ker me je prijala pod roko. Ko sva prišla do njenega avtomobila, je odprla vrata na sovoznikovi strani in me previdno potisnila na sedež. Roko mi je položila na glavo, da se ne bi udaril ob rob karoserije. Med vožnjo nisva govorila. Oči so se mi zapirale. Trudil sem se, da bi jih imel odprte. Toplo je bilo, na radiu so igrali nekaj jazzu podobnega ali kaj. Naslednjega, česar se spominjam, je, da me je nekdo stresal za ramena. »Sva že tukaj, zbudite se,« je govorila, motor je bil ugasnjen. Hip zatem so se odprla vrata na moji strani. S težavo sem izstopil, v glavi se mi je neznosno vrtelo, zato sem se oprijel avtomobila. »Naj pozvonim?« je vprašala. Odkimal sem. »Sam živim,« sem rekel in skušal narediti korak proti vrtni ograji. Zaneslo me je, skoraj bi padel. Ujela me je. »Kar name se naslonite,« je rekla. Počasi sva stopala proti vhodu. Odrinila je vrtna vratca. »Ključ..., mi daste ključ od stanovanja?« je vprašala. Segel sem v žep in na dan povlekel avtomobilske ključe. »Kje hudiča... mogoče sem jih pozabil v gostilni...« sem mencial in skušal seči v notranji žep. »Čakajte, bom jaz pogledala. Segla mi je v žep, potem v drugega in potegnila ven ključe. Povzpela sva se po stopnicah. Odklenila je. »Boste zdaj lahko sami?« je vprašala. Pokimal sem. »Hvala, najlepša hvala. Jutri... jutri vas povabim na kavo. Zdaj vem, kje vas lahko najdem,« sem rekel. Spustila se je po stopnicah in se spodaj še enkrat ozrla nazaj. »Boste res lahko?« je vprašala še enkrat. »Jasno,« sem rekel in se poskusil nasmehiniti. Še nekaj časa po tistem, ko se je že odpeljala, sem stal med vrati in srkal mrzli zrak. Prijalo mi je, neskončno mi je prijalo.

Naslednje jutro sem telefoniral v službo. »Verjetno sem se prehladil. Danes me ne bo, za jutri pa še ne vem,« sem razložil tajnici. Razumela je, veliko tekočine naj pijem in počivam, mi je naročila in odložila. Počutil sem se slabo, še vedno se mi je malo vrtelo. Skuhal sem si močno črno kavo in vzel aspirin. Potem sem se dolgo tuširal izmenično z vročo in mrzlo vodo. Počasi sem prihajal k sebi. Razmišljal sem, ali naj grem po avto, ki sem ga sinoči pustil na parkirišču pred gostilno, zdaj ali popoldan. Hotel sem se tisti natakarici še enkrat zahvaliti za prevoz. Čez čas sem se odločil, da je najbolje, če grem tja takoj, popoldan zna biti v gostilni gneča. V predso-bi sem si oblekel plašč. Ko sem segel v žep za avto-

mobilski ključ, sem zatipal košček nečesa majhnega in trdega. Izvlekel sem roko. Na dlani je ležal noht. Dolg, rdeče lakiran ženski noht. Zdrznil sem se od presenečenja, noht je padel na parket. Nekaj časa sem ga gledal, potem sem vzel robec, ga pobral in odložil na omarici v predsobi. Objel me je neprijeten občutek podoben gnusu, kot bi se dotikal intimnega dela telesa nekoga, ki ga ne poznam. Mrzlično sem razmišljal, kako je lahko umetni ženski noht zašel v moj žep. Moralo se je zgoditi včeraj v gostilni. Moj plašč je visel na obešalniku poleg drugih plaščev ... Mogoče se je kateri od žensk, ko so odhajale in jemale svoje plašče, noht odlepil in pristal v mojem žepu. V mislih sem se skušal spomniti njihovih obrazov, njihovih dlani in prstov. Najprej sem pomislil na pravnico, ostalih sem se spominjal le bežno. Toda ona ni imela takih nohtov. Niso bili take oblike in take barve. To sem vedel. Takrat sem bil še trezen. Potem sem šel v kuhinjo, vzel včerajšnji časopis, z robcem potisnil noht na časopisni papir, ga odnesel v kuhinjo in stresel v koš za smeti.

Dan je bil jasen in mrzel. Nebo je bilo blede. Na njem je bil rumen krog. Moralo je biti precej pod ničlo. Počasi sem stopal proti postaji mestnega avtobusa in globoko dihal. Zdaj sem se že počutil bolje, veliko bolje. Peljal sem se šest postaj, preden sem izstopil. Do gostilne sem imel slabih dvesto metrov. Ko sem prispel do tja, sem zagledal na parkirišču svoj avto. Ves je bil pokrit s slano. Pogledal sem na uro. Bilo je deset minut do dvanajstih. Pročelje gostilne je bilo ovešeno s svetlečimi rdečimi in rumenimi lampijoni. Levo in desno od vhoda sta bili v velikih opečnatih cvetličnih loncih posajeni majhni, stožčasti cipresi. Okoli njiju so bile ovite tenke zelene žice z drobnimi, živopisnimi lučkami, ki so se prižigale in ugašale. Najprej so zasvetile čisto malo, potem močneje in še močneje in nato za nekaj trenutkov povsem ugasnile. Prijel sem za kljuko in jo takoj nato izpustil. Kaj, če je ne bo v službi? Včeraj je delala skoraj do treh ponoči, zato bo danes verjetno začela bolj pozno, me je prešinilo. »Dovolite?« je rekel nekdo za mojim hrbtom. Ozrl sem se. Moški za menoj je želel vstopiti. »Oprostite,« sem rekel in se umaknil na stran. Še vedno sem okleval. Če je ne bo, bom pač popil kavo in se vrnil kasneje, sem se končno odločil in vstopil. Ko sem bil notri, sem postal ob vratih in si ogledoval prostor. Zdaj se mi je zdelo vse drugače. Kljub praznični okrasitvi je soba brez bučne množice ljudi delovala utrujeno in pusto. Potem sem jo zagledal. Stala je ob šanku za stebrom in zlagala kozarce na polico. Oblečena je bila kot včeraj. Bela bluza in črno krilo. Lase ima gladko po-

česane nazaj in spete v čop. Sedel sem za mizo ob oknu in snel rokavice. Položil sem jih predse na mizo. Takrat me je opazila in mi rahlo pokimala v pozdrav. Vzela je blok in svinčnik in se namenila k moji mizi. »Že pokonci?« je vprašala in se blago nasmehnila. »Ja. Prišel sem se vam zahvalit za včeraj. Bi mogoče popila kavo z menoj?« sem jo vprašal. Počutil sem se negotovega. Vsekakor je bilo to vprašanje bolj na mestu kot včerajšnje »se nisva mogoče že kje srečala«. »Seveda, z veseljem. Boste z mlekom?« je vprašala. »Ne, brez,« sem odvrnil. Obrnila se je in odšla nazaj k šanku. Opazoval sem, kako je vklapljala avtomat za kavo in pripravljala skodelice. Medtem ko je čakala, da se bo v skodelici natekla črna tekočina, je ponesla roko k ustom. Pri tem je nagnila glavo rahlo navzdol in v usta potisnila zgornji del palca. Začela si je grizljati kožico ob nohtu. Takrat me je prešinilo. Ona je, Neža. Ta nagib glave, ta drža ... zato se mi je včeraj zdela znana. Ja, mora biti ona. Zdaj sem jo začel prepoznavati znova. Barva oči, las, oblika obraza, veliko maminnega je imela v sebi, se mi je zdelo, nos je bil špičast ... Vse se je skladalo in vendar ... po vseh teh letih bi se lahko zmotil.

Vračala se je s pladnjem, na katerem je nosila sladkornico in dve skodelici kave. »Izvolite,« je rekla in predme postavila mojo skodelico kave. Potem si je dala opraviti s sladkorjem. Gledal sem jo, kako je mešala rjavi trsni sladkor v črno tekočino. Nohte je imela rdeče nalakirane, dolge. Vse, razen enega, tistega na palcu. Če ne bi slutil, kdo je, bi mislil, da so nohti pravi, njeni, in da se ji je tisti na palcu odlomil, ko je pomivala posodo ali brisala mize ali ... Ampak jaz sem vedel. Tisti noht je bil v mojem smetnjaku, morala ga je izgubiti, ko je po mojih žepih iskala ključe od hiše. Okleval sem, ali naj ji povem, od kod se pozna. V tistem me je pogledala in se mi nasmehnila. Spregovorila je prva. »Kakšen mir je zdaj, kaj?« je rekla. »Pa ne bo dolgo, veste. Že ob štirih pride prva skupina. Do šestih bo vse polno,« mi je govorila in s pogledom obkrožila prostor. Nekaj toplega je bilo v teh njenih besedah, lahko sem videl, da ima rada to tukaj, to svoje delo. Sam sem rekel nekaj o decembru, nekaj takega kot, da, res naporen mesec ta december, sploh za vas, gostince. Potem sva se pogovarjala o novoletnih praznovanjih po lokalnih in gostilnah v stari Ljubljani. Tudi pri njih bo odprto, je rekla in oči so se ji zopet zasvetile. V nekem smislu se je nadaljeval pogovor, ki smo ga imeli včeraj s poslovnimi partnerji. Neoseben, prazen, rad bi govoril o čem drugem, rad bi jo vprašal, ali se še spominja, kako smo

sedeli pod jablano, kako smo nagajali gospe Humar ali pa se šli skrivalnice ... Morda še vedno živi na štirinajstki, kdo ve, dolgo že nisem bil tam. Dvajset let. Je morda več? Medtem ko mi je pripovedovala, kakšen meni pripravljajo za silvestrski večer, sem na hitro izračunal. Odselili smo se, ko sem jih imel štirinajst. Zdaj bo tega ... ja, triindvajset let. Je poročena? Ima otroke? Ob premolku, ki se je nenadoma prikradel med naju, je nevede ponesla roko k ustom. Narahlo jih je razprla in vanje potisnila zgornji del palca kot malo prej za šankom. Takrat sem ga zagledal čisto od blizu. Vsi njeni nohti so bili lepi, dolgi, rdeče nalakirani, le ta, na palcu, je bil obgrizen, nelakiran, gol in grd. In vendar edini, ki je bil zares njen. Opazila je, da gledam, kaj počne, zato je roko hitro skrila pod prt. V tistem mi je postalo jasno, da ničesar od tistega, kar sem nameraval, ne bom vprašal, ker nima smisla, ker sem preveč utrujen, še vedno, ker bi lahko zadel ob masko, na nekaj nepristnega, kot so nepristni ti njeni lepi, rdeči nohti, pod katerimi se skrivajo obgrizene rožene plošče.

V gostilniško sobo sta vstopila moški in ženska. Postala sta pri vratih in se razgledovala, kam bi sedla. Potem je ženska pokazala na mizo, za katero smo sedeli prejšnji večer. Napotila sta se tja. Oba sva opazovala, kako ji je on pomagal sleči plašč, kako ji je odmaknil stol, preden je sedla za mizo, stara šola ... Ona mu je nekaj rekla, on je začel s pogledom iskati osebje ... »Zdaj bom pa morala na delo,« se je nasmehnila Neža. »Prinesem še kaj?« me je vprašala. »Ne, hvala. To še popijem, potem bom moral pa tudi jaz v službo,« sem rekel, ničesar drugega se nisem spomnil. Odšla je k mizi, kjer sta sedela nova gosta. Gledal sem jo, Nežo, kako je nagnila glavo, kako je pozorno poslušala, njen obraz je bil s profilom obrnjen proti meni, zdaj ni bila več mlada ženska, temveč deklica, ki si ves čas grize nohte in izpod obrvi pogleduje proti ostalim otrokom. Prešnilo me je, da je nisem nikoli zares spoznal in da je nikoli ne bom.

Postal sem nestrpen. Še vedno sem bil zbit, zdaj še bolj. Želel sem si, da bi že enkrat prinesla tisti prekleti račun, pa je ni bilo od nikoder. Nisem mogel več čakati, zato sem vstal in odšel k šanku. Iz denarnice sem vzel bankovec za deset evrov in ga položil na pult. Takrat se je prikazala. »Še enkrat hvala za prevoz,« sem rekel in potisnil denar proti njej. »Je že v redu,« je odmahnila z roko, vzela denar in stopila k blagajni. Slišal sem, kako je zacingljalo, ko se je blagajna odprla. »Drobiž,« je zaklicala za menoj, ko sem bil že pri vratih. Dvignil sem roko in zamahnil, češ, je že v redu in izginil skozi vrata.

V slovenska obzorja in čez...

Mogoče bi vas zanimalo zvedeti, da...

- da je običaj blagoslavljanja konj v Šentjerneju na Dolenjskem izpričan že v davnem letu 1711 in da je dekan Trpin, zvest temu običaju, lani na Štefanovo blagoslovil tam 171 konj, prireditelj pa da si je ogledalo dva tisoč ljudi...
- da je bil 8. februarja med kapniki v Postojnski jami slovesen dan: odprli so namreč razstavo o dinozavrih in drugih izumrlih živalskih velikanih iz pradžine. Na ogled bo tudi kopija 22-metrskega dinozavra, največjega v Evraziji ...
- da je v lanskem decembru, stara malo manj kot sto let, umrla v Ljubljani Zdenka Kidrič, žena Borisa Kidriča, med vojno šefinja vrhovne komisije VOS-a, Varnostno obveščevalne službe OF, zato na glasu »velike likvidatorke« med revolucijo, vendar so njeno smrt zamolčali vsi levičarski časopisi in ni se oglasila niti Zveza borcev ...
- da je pozimi v Sloveniji zmanjkalo po trgovinah ptičje hrane, kar kaže na to, da so Slovenci veliki ljubitelji nebesnih kralcev ...
- da bo v letošnjem letu slovenska kultura proslavljala 200-letnico rojstva Matije Majarja-Ziljskega, velikega narodnega buditelja koroških Slovencev in propagatorja misli o združenih Sloveniji ter o združenju južnih Slovanov ...
- da je bilo doslej v Medžugorju registriranih in zdravniško overovljenih več kot tristo čudežnih ozdravljenj ...
- da je v nedeljo 8. februarja več kot 120 ljubiteljev tekaškega športa v Sloveniji v deževnem dopoldnevu preizkusilo svoje moči na 1850 metrov dolgem teku na Šmarno goro ...
- da je pri založbi Mladika v pripravi dvojezična monografija o pisatelju Alojzu Rebuli z bogatim fotografskim gradivom in pričevanji, ki jih je zbrala in uredila Alice Zen ...
- da se je na letošnji razpis za nagrado za izvirno slovensko slikanico, ki jo podeljuje Združenje knjižnih založnikov pri Gospodarski zbornici Slovenije, prijavilo rekordno število 55 slikanic ...

Peter Merku

Moje življenje v Nemčiji

X. MATEMATIK IN ANTIMILITARIST

Med delom so se kdaj pojavili tudi težji, na prvi pogled nerešljivi problemi. In takrat še ni bilo današnjih računalnikov. Kaj storiti? Edina rešitev je bil kolega Walter Seng, ki je znal rešiti integrale tretje stopnje s tako lahkoto, kot znamo mi seštevati. Reševal je matematične probleme električnih mrež kar na papirju, brez računalnika in današnjih programov.

Ta verni Avstrijec se je rodil 1898. leta v takratnem Olmützu, današnjem Olomoucu na Češkem. Po prvi svetovni vojni je študiral na Tehniški visoki šoli v Münchnu in se nato zaposlil pri Siemensu v Berlinu. Svojega globokega antimilitarističnega prepričanja ni mogel skrivati niti tedaj, ko so prevzeli oblast nationalsocialisti. Da ne bi njegove besede prišle v neprava ušesa in da ne bi tako spravil v nevarnost sebe in drugih, ga je Siemens premestila v svojo milansko podružnico, kjer je prebil nekaj let.

Ko so ga med prvo svetovno vojno vpoklicali v vojsko, so ga dodelili hrvaškemu polku, v drugi svetovni vojni pa je opravljal tehnično službo, nato pa se je vrnil v Avstrijo. Od leta 1952 je bil spet zaposlen pri Siemensu, tokrat v Erlangnu, kjer sem ga spoznal. Bil je le dve leti mlajši od mojega očeta, kateri je med prvo svetovno vojno tudi služil vojaški rok v avstrijski vojski. Kdo ve, če se nista morda kje, vsaj od daleč, videla.

Kolikor sem imel starejših kolegov, ki so morali obleči vojaško suknjo kar dvakrat v svojem življenju, so bili skoraj vsi antimilitaristi, gospod Seng še posebno, brezkompromisno. Ko se je med kolegi vnela poli-

tična diskusija, se ni mogel zadržati, da ne bi očital Nemcem, da bi po drugi svetovni vojni niti uslužbenci na pošti ne smeli več obleči uniforme. Kljub temu, da sva bila kolega le sorazmerno kratko dobo, saj je leta 1963 šel v zasluženi pokoj in je zadnji dan njegovega uradovanja po tradiciji preminil v znamenju tega dogodka, je zapustil v mojem spominu neizbrisno sled.

V našem oddelku je zazijala velika vrzel, ne samo ker smo zgubili izrednega matematika, ampak tudi izrednega človeka. Takrat so bili časi politično gledano zelo napeti. Cel desetletje po drugi svetovni vojni so Nemci skušali pozabiti, ali še huje, prikriti krivdo tolikih pokolov. Takrat še ni bilo govora ne o holokavstu ne o vojnih strahotah, ki so se zgodile v Rusiji. Zahodni zavezniki so potrebovali Nemčijo

proti Sovjetski zvezi, zato so začeli osvobajati tiste nemške generale, ki so jih le kako leto prej obsodili na dosmrtno ječo ali celo na smrt, kot na primer Kesselringa in esesovce posebnih enot. Za človeka, ki je v vsem tem videl velikansko tragedijo in občutil nepravilnost in hinavščino tega dogajanja, je bilo tolažljivo poslušati, kako je gospod Seng osporaval nekaterim mlajšim kolegom njihove nacionalistične ali militaristične nazore. Morda so mi zato njegove besede ostale žive v spominu, kot če bi preživel dolgo let v njegovi družbi.

Kar je doživel med vojno, je moralo biti nad vse negativno, če je ob vsaki priložnosti napadal militarizem in politike. Imel je kar nekaj pregnantnih definicij, s katerimi je podkrepil svoja izvajanja. "Uniforma", je na primer trdil, "je steznik za pomanjkljivo po-

Gospod Seng se v uradu pogovarja s kolegom.

Najmlajši kolega Brahm bere kolegom intervju.

Prokurist Max Schmid ima slavnostni govor (laudatio) za inž. Stößingerja.

končno držo". Ali: "V živalskem svetu so na splošno samci bolj pisani kot samice, pri ljudeh je sicer obratno, a ko je moški bližji živalskemu svetu kot človeškemu, obleče uniformo, ki jo krasijo pisane službene kape, odlikovanja, trakovi in tako dalje." Pa še: "Vojska in svete krave poteptajo vse, požrejo deželo do revščine, niso v nobeno korist in nihče se jih ne upa dotakniti, ker so produkt praznoverja. Vojska je hudičevo delo, parada pa njena pontifikalna maša." Na slavlju za njegovo upokožitev smo mu kolegi poklonili deset strani obsegajočo brošuro, v kateri so bile zbrane te in podobne sentence v obliki intervjuja, kar je bilo vsem v veselje, kot je razvidno iz priložene fotografije.

Vse te izjave človeka toliko bolj prevzamejo, če pomisli, v kakšnem vzdušju so bile izrečene. Bil je to čas, ko je v Nemčiji prišlo do ponovne oborožitve nemške vojske v sklopu Severnoatlantske zveze (NATO). Kdor je kot vojak doživel dva poloma, se ni mogel s tem sprijazniti. Kdo naj bi bil sovražnik, s katerim bi se najprej spoprijel? Nemci v Demokratični republiki (DDR), vključeni v Varšavski pakt. Torej s pripradniki enega in istega naroda, morda s sorodniki ali celo z družinskimi člani. Spominjam

se takratnih žolčnih debat v tisku. Časnikar je, na primer, napisal, da so vojaki potencialni morilci. Postavili so ga pred sodišče, vendar ga niso mogli obsoditi, ko pa je prav zgodovina druge svetovne vojne tisočerkrat to dokazala ... kar ne velja izključno za Nemce!

Vsak delavnik je gospod Seng šel na kosilo v našo menzo skupaj s hčerjo Hanno, materjo dveh otrok, ki je bila tudi zaposlena pri Siemensu in je delala v isti stavbi. Po kosilu je sede kratko zaspal, in ko se je s hrupnim zehanjem zbudil, je segel po svinčniku in nadaljeval s svojimi kompliciranimi računi.

Nedolgo po njegovi upokožitvi je Hanna umrla: takrat sem ga velikokrat srečal v spremstvu dveh otročičkov, ki jih je, skupaj z ženo, kot skrben nono usmerjal v življenje. Leta 1979 je 81-leten umrl v Innsbrucku.

Ko sem ravno omenil ponovno oborožitev, sem se spomnil še drugega kolega, šefa sosednjega oddelka, inženirja Stößingerja, ki je preminil pred kakim letom v stotretjem letu starosti, tudi on dosleden antimilitarist. Med drugo svetovno vojno je prišel v tehnično službo v Erlangen, in sicer iz pokrajine Memel, severno od vzhodne Prusije. Kot protestantski duhovnik je gojil tesne stike z valdenzi v Piemontu, kamor je redno hodil na počitnice, ker se je tja poročila njegova hči. Bil je zelo aktiven v mirovni organizaciji, ki je bila odločno proti ponovni oborožitvi, in soorganizator znanih velikonočnih pohodov za mir (Ostermärsche) ter sit-in demonstracij pred vojašnicami. Ko je ob 25-letnici delovne dobe dobil gmotno nagrado za zvestobo firmi – in za šefa oddelka ni bila nezatna – je za ta denar kupil Siemensov rentgenski aparat za bolnico v Lambarene (v Gabonu v Afriki), ki jo je ustanovil prof. dr. Albert Schweizer. Sam je šel v Lambarene, kjer je postavil aparat in ga tudi osebno spravil v pogon.

(dalje)

Levo: inž. Stößinger prejme nagrado za 25-letno zvestobo firmi. Desno: odkritje slikovnega prikaza potovanja zaboja z rentgenskim aparatom iz Nemčije v Afriko.

Lida Turk

Lipari 2008

V časih beremo ali slišimo, da so v dvajsetih letih nekateri počitnikovali na otoku Lipari, čeprav se ti *srečneži* imenujejo konfiniranci.

V topli in lepi mediteranski jeseni priplujemo po mirnem morju na otok, ki daje ime celotnemu Eolskemu otočju in ki je zapisano v našo zgodovino, ker so tudi slovenski konfiniranci okusili to *letovišče* ob severni obali Sicilije. Pred osemdesetimi leti so valovi premetavali barko, ki je jeseni 1928 naplavila na otok Dorčeta Sardoča. Skoro istočasno poteka dvajsetletnica doktorjeve smrti in v istem letu 110-letnica njegovega rojstva. Sicer pa sem tu v prijetni domači družbi, ker se tudi moja rojstna letnica končuje z osmico in je to najlepše darilo za okroglo obletnico.

V milih dneh ob koncu poletja je otok Lipari res prijazen počitniški kraj. Poletno vročino je zamenjala vlažna mehka toplina, ki nas skoro preseneti ob pohajkovanju po snažnih, s cvetjem okrašenih ozkih cestah Liparija.

Ob prvem sprehodu po glavni mestni ulici ugibam, v kateri hiši je živel in imel zobozdravniško ambulanto konfiniranec dr. Dorče Sardoč. Tu je z nogo poganjal sveder, ki ga je ob koncu svoje konfinacije prinesel v Trst, strah in groza njegovih pacientov.

Drugi cilj je *castello*, pravzaprav trdnjava, kraj predzgodovinske naselbine, kjer je živela večina konfinirancev. Lipari je, kot drugi majhni otoki, zapisan v italijansko konfinacijsko zgodovino. Že rimski cesarji so se jih posluževali, če so hoteli koga izločiti iz družbe. V osemnajstem stoletju so na liparskem gradu živeli prestopniki vse do leta 1915. Med prvo

svetovno vojno pa so poslopja v citadeli nudila zatočišče balkanskim pribežnikom: kot *montenegrini*, Črnogorci, so se zapisali v ljudski spomin, po drugih virih so bili menda Srbi. Ob koncu vojne so se vsakakor vrnili domov v svojo novo državo.

Po prihodu fašizma na oblast in dokočni ustalitvi fašizma se je po otoku razširila vest, da bo mesto Lipari ponovno kraj galjotov in izgnancev. Trgovci in kramarji so si meli roke, saj jim je v tistih časih tudi to prineslo kak dodaten skromen zaslužek. Domačinom, ki so se uprli, ker niso hoteli na otoku kriminalcev, so stali ob strani mestni mogotci in tudi predstavniki dveh otoških lož. Po burni občinski seji je 19. avgusta 1926 navsezgodaj začelo zvoniti iz vseh malih cerkva na Lipariju. Kmetje so iz vasic in zaselkov vdrli v mesto z motikami in krampi. Pridružili so se jim ribiči in rudarji, ki so kopali plovec. Neredi in izgredi so se nadaljevali do večera, ko je na gradu začelo goreti. Iz Milazza so pripluli orožniki in vojaštvo. Za pomiritev duhov je posredoval menda celo Gabriele D'Annunzio, ki je zagotovil, da ne bodo pripeljali na otok navadnih kriminalcev.

Grad so zatem napolnili fašističnemu režimu nenaklonjeni ljudje. Ugledni antifašisti iz socialističnih vrst so si preskrbeli udobnejše stanovanje. Tudi prostozidarji, med katerimi je bil celo najvišji mojster italijanskega framasonstva, so si privoščili zasebno bivališče. V zgodovinskem spominu Liparcev so socialistični konfiniranci zapisani kot ugledni intelektualci, ki so se posvetili poučevanju in pripomogli h kulturnemu razvoju otoka. O Slovencih zgodovina

Glavna ulica v mestu Lipari (levo). Stavbe, v katerih so živeli konfiniranci (desno).

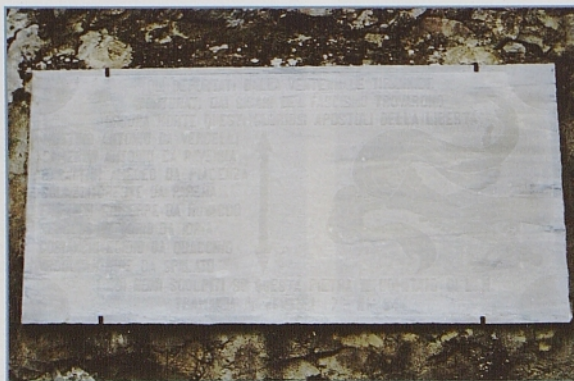

Pogled na Lipari in na grad z obzidjem.

molči. Najbolj pa je Lipari kot konfinacijski kraj znan po begu uglednih konfinirancev Nittija, Lussuja in Rossellija. Pri tem je tudi dr. Sardoč odigral določeno vlogo.

V velikih stavbah, v katerih so živeli tisti, ki niso imeli denarja za privatno najemnino, je zdaj izredno lepo urejen bogat arheološki muzej. Na obzidju sta ob vhodu v grad dve tabli: prva iz leta 1965 spominja na tiste, ki so bili konfinirani na otok zaradi svoje nepopustljive ljubezni do svobode; na drugi pa so imena osmih konfinirancev, ki so med konfinacijo umrli. Med njimi je ime Viktorja Repulusa, paznika v idrijskem rudniku, ki so ga že bolnega konfinirali na Lipari, ker je na dan prvega maja sprožil sireno, da bi rudarje spomnil na praznik dela. Zabeleženo je tudi ime Filipicha, ki ga dr. Sardoč v svojih spominih navaja kot komunista, ki ni znal slovensko. Umrli je na posledicah tepeža, ki ga je bil deležen ob neredih, ki so od časa do časa izbruhnili med konfiniranci. Kot zadnji je zabeležen Hrvat iz Splita.

Potem gremo na izlet na krožno pot okoli otoka: podivjani vinogradi in opuščeni koprovi nasadi, divje raščočje opuncije, indijske fige, vse kaže, da so se Liparci prepustili turizmu in opustili polja. Pokrajina je bujno zelena in poraščena, pisano je celo kamenje v vseh mogočih barvnih odtenkih rudninskih skladov, ki tu pa tam valovito zevajo iz pobočij ob razglednih stezi-

Levo: imena konfinirancev, ki so ostali na otoku (foto A. Turk). Desno: je tu Repulusov grob? (foto M. Oppelt)

cah nad morjem. Ob vsakem ovinku se pokaže nov razgled s parnimi meglicami v daljavi, sive perjanice in beli izpuhi.

Morje je v daljavi prekrito z nizkimi oblaki, da ni videti obzorja, ki izgineva v svetlih koprenah, čeprav nam sije skoro poletno sonce. Bližnji otok Vulcano ima siv klobuk in tudi drugi vulkanski otoki skrivajo svoje žrelo. Vodna gladina je med otoki posuta s skalnatimi čermi: iz morske globočine štrlijo le ozke šilaste špice svojevrstnih stalagmitov.

Po celodnevem izletu se vrnemo v mesto, ko modrina neba že blede v rahlo rožnato barvo. Mrak se dela.

Hitimo, ker se bojim, da bo pokopališče že zaprto. Pa ni! Neverjetno dosti ljudi se prav ob tem večernem svetlobnem odtenku podaja na grobove. Pokopališče je veliko, skoro neverjetno veliko za malo mesto. Nad grobovi se čez celo pokopališče razpreda gosta mreža električnih žic z malimi lučkami, ki so se zdaj že prižigale. Kako bi tu med generacijami Liparcev našli idrijskega paznika, ki je potegnil za sireno? Pokopališče se lahko vzpenja: nad stopniščem so grobnice in za njimi je v mraku videti še druge vrste imenitnih grobnic. Potem se rahla vzpetina strmo dvigne v grič, ki ga je zagnila tema.

Po vrnitvi domov mi prijatelj Miro Oppelt posreduje nekaj fotografij, ki jih je posnel avgusta 1989. Na strmini se iz suhe trave, drevesnih rogovil in mesnatih listov opuncije dviga kamniti križ, znamenje za umrle konfinirance, ki so jih pokopali zunaj pokopališnega zidu. Je tu grob idrijskega rudarja Viktorja Repulusa?

Aleksander Furlan

Poduk o poštenosti

Nekje za svetilnikom zmage, po domače »na Šanci«, sicer že na Komeščini, je živela neka revna družina, oče in mati z osmimi otroki. Oče ni imel stalnega dela, bil je zaposlen le priložnostno in res, niso se mogli hvaliti, da je pri njih doma vsega v izobilju, rajši narobe, primanjkovalo jim je marsičesa, posebno hrane.

Sosedje, bližnji in bolj oddaljeni, so jim skušali pomagati na razne načine, vendar nikoli zadosti, vsaj ne toliko, da bi otroci ne stradali. Tudi moja družina se je večkrat spomnila nanje in jim kaj podarila, recimo, kadar smo doma zaklali prašiča, kadar se je naš pes sam odvezal in zadavil v hlevu po deset-petnajst zajcev, razen tistih, ki so se skrili v slamo. Vsaj dva od teh kuncev sta bila namenjena tej revni družini. Take priložnosti, si lahko predstavljamo, so bile za te otroke praznik.

Prav kmalu pa se jih je zaradi njihove revščine oprijel vzdevek »magna mai« (beri manja maj), kar je bilo, seveda, pretirano, ker jedli so, drugače ne bi živeli, samo ne v zadostni meri.

Najstarejši sin družine »magnamaj«, takrat je imel osemnajst let, se je zaljubil v neko gospodično, morda tudi že gospo, ki je stanovala v bližini, in možno je, da sta se oba zaljubila. Ta ženska ga je večkrat vzela pod streho, ga nahranila in mu še drugače pomagala rešiti kakšno težavo. Problem za tega brezposelnega fanta je bil, kako tej dobrotnici pokazati hvaležnost in na kak način to dobroto vračati. Težava, kot smo rekli, je bila, ker fant ni imel prav nič. Premišljeval je nekaj časa in se spomnil, da na dvorišču svetilnika, blizu stanovanja čuvaja in oskrbnika, rastejo v lepih velikih pločevinkah, na katerih piše z zlatimi črkami »salsa, marmellata, olive«¹ itd., lepe rdeče gorečke. Te gorečke v pločevinkah sta seveda gojila sam čuvaj svetilnika in njegova žena. Glineni lončki so stali preveč, zato niso bili v modi, pločevinke pa niso stale nič.

Torej, brez oklevanja je ta zaljubljeni in hvaležni fant v odsotnosti čuvaja pobral nekaj pločevink z gorečkami in jih nesel kot

Barkovlje.

darilo in znak hvaležnosti svoji dobrotnici in zaljubljenki.

Ne bom rekel, da jih je ukradel, beseda bi bila pretrda in ne bi povedala, kaj je ta fant v resnici bil. Predvsem pa vse skupaj ni predstavljalo velike vrednosti.

Preidimo zdaj k drugemu protagonistu te zgodbe. V Barkovljah je živel že dolgo let in tam služboval gospod Giovanni Indrigo, zelo vesten in natančen občinski gozdni čuvaj. Območje njegove službe in pažnje je bilo zelo obširno, od Škorklje, mimo Piščancev, Škale šante, Grete, Barkovelj do Kontovela. Vsak dan, v lepem in v slabem vremenu, je gospod Giovanni prehodil, po gozdu seveda, to razdaljo in

3071

TRIESTE - Panorama

Pogled na Barkovlje s Stare gore in Komeščine pribl. leta 1920.

¹ Paradižnikova mezga, marmelada, oljke.

skrbno pazil, da ne bi kdo sekal hrastiče brez dovoljenja ali žgal robido in, Bog ne daj, da bi se ogenj razširil v gozdni požar.

Gospod Giovanni Indrigo pa je imel poleg dobrih tudi eno slabo lastnost, rad se je vtikal in vmešaval v stvari, ki niso spadale v njegovo službeno pristojnost. Posebno otrokom in mladim je večkrat nagajal, zanj namreč, je bilo marsikaj prepovedano, recimo: brcanje žoge na cesti, lov ptic na limanice, kopanje v barkovljanskem portiču in še marsikaj drugega. Nogometašem je odvzel žogo, kopalce razpodil na vse strani, ptičarjem zasegel kletke in druge pripomočke, vse te stvari je nesel v Barkovlje na »šetor«, občinsko izpostavo, kar je pomenilo, da so bili ti predmeti za lastnike izgubljeni. Povsod se je pojavljal, posebno tam, kjer si ga najmanj pričakoval. No, v zameno za to vtikanje so mu otroci in še bolj odrasli otroci spremenili za malenkost priimek; ni bil več Indrigo, ampak »Intrigo«, kar pomeni »napota«; ta vzdevek je bil morda pretiran, saj je gospod Indrigo hotel samo, da ljudje živijo pošteno in v skladu z občinskimi odredbami.

Prav temu vestnemu in natančnemu čuvaju javnega reda se je čuvaj svetilnika pritožil zaradi izginotja pločevink z rdečimi gorečkami.

Gospod Giovanni, zdaj že »intrigo«, ni dosti razmišljal o tej stvari, snel je s cveka verigo, ki je spadala k opremi občinskega paznika, in šel iskat po celem

Stare Barkovlje.

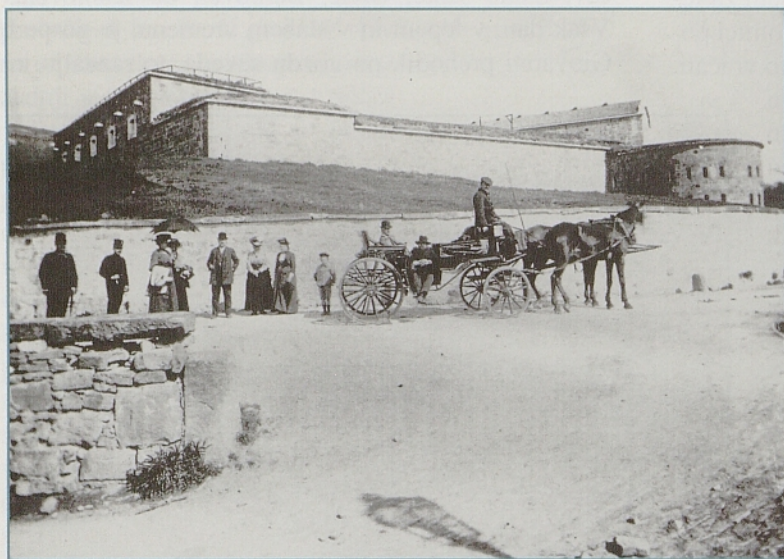
svojem delovnem območju krivca tega »strašnega« kaznivega dejanja.

Od hiše do hiše je rožljal z verigo v roki, vsem razlagal, da če ta »zločinec« (delinquente) mu pade v roke, sigurno ne bo več kradel. (Se lo ciapo, lui no ruba per mai più).

Tudi k nam je prišel in tisti večer smo se otroci prestrašeno stisnili v kot za ognjiščem, se čudili, da išče prav tega »magnamaj«, saj je tako let fant in prijazen, tudi igral se je z nami, če smo ga srečali po cesti. Vsega tega nismo mogli verjeti ne razumeti.

Ko je »Intrigo« odšel, so nam starši in nonoti še dolgo v noč govorili in razlagali, kaj pomeni poštenost. Svarili so nas, da ne smemo nikoli kaj takega početi, kar je počel ubogi »magnamaj«, ker najprej se ukrade »štrik«, potem še kravo in tako naprej, dokler te ne ujamejo in obesijo. On pa, »magnamaj«, da ima srečo, ker ga bo »Intrigo« gotovo prijel in tako ga ustavil ob začetku, preprečil bo torej njegovo nadaljnjo nepoštenost.

Te besede so bile za nas otroke grozne, posebno še, ker je bil »magnamaj« naš prijatelj, tudi če že nekaj let starejši od nas. Za dober zaključek. Vsa ta »strašna« zadeva je čez nekaj dni šla v pozabo, da vse skupaj ni bilo vredno niti besed, o tem nismo več govorili, gospod Giovanni Indrigo - »Intrigo« je nehal rožljati okoli hiš z verigo. In? Vsi otroci te revne družine so zrasli kot poštene, pridni in dobri ljudje.

Šanca pred zgraditvijo svetilnika (na okroglem podstavku stoji zdaj svetilnik).

Pino Roveredo

Sporoči mi

V tej številki revije začnemo rubriko, v kateri bralcem ponujamo v branje odlomke iz knjižnih del tržaške založbe Mladika. To je priložnost za branje, a tudi za spoznavanje novih avtorjev, zgodb in literarnih slogov.

Tokrat vam predstavimo odlomek iz prevodne knjige *Sporoči mi* tržaškega avtorja Pina Rovereda. Iz italijanščine je delo prevedla Magda Jevnikar, ki je znala z zvestobo in tankočutnostjo podati notranji in literarni svet tržaškega pisatelja. V zbirki novel *Sporoči mi*, s katero je leta 2005 dobil italijansko literarno nagrado Campiello, Roveredo pripoveduje o junakih, ki živijo na robu življenja ali v senci, pripoveduje o nasilju, tudi brutalnem, in o ponižanjih, o napakah ali o podlostih, a tudi o plemenitem in drznem pogumu, o piruetah in padcih, s katerimi se skušajo ti junaki rešiti iz primeža življenja, ter o naivnih, a mogočnih sanjah, ki jih ponesejo onkraj meja resničnosti. Njegovo pripovedovanje je prežeto s sočustvovanjem in distanco, s strastjo in ironijo, predvsem pa z globokim razumevanjem, v katerem se stapljajo epski zamah, domišljajska ustvarjalnost in moralna sodba. Simbolično in konkretno Roveredovo pisanje prihaja na papir iz posebne fizičnosti, s katero je prežeta njegova izvorna govorica, ki so mu jo posredovali gluhonemi starši. On sam pripoveduje v prvi črtici te knjige, kako se je naučil, še pred gibanjem glasu, gibanja rok, s katerimi so komunicirali in se izražali njegovi starši.

Zaradi spoštovanja avtorskega prava lahko tokrat objavimo le krajši odlomek, izvirnost avtorjevega sloga pa bo takoj prišla na dan. Pa še nekaj o avtorju:

Pino Roveredo, pisatelj, dramatik in časnikar, se je rodil leta 1954 v Trstu. Še mlad je spoznal neurenost, alkohol in tudi brutalnost zapora in psihiatrične bolnišnice, potepuško življenje na robu družbe. Njegov knjižni prvenec *Capriole in salita*, 1996 (*Strmi prevali*) je presunljiva prvoosebna pripoved, ki razkriva občutljivega opazovalca senčnih strani življenja in prodornega pisatelja s svojstvenim, nezamenljivim slogom. Roveredov opus obsega tri romane *La città dei cancelli*, 1998 (*Mesto za rešetkami*), *Ballando con Cecilia*, 2000 (*Plešoč s Cecilio*) in *Caracreatura*, 2007 (*Ljubobitje*), dve zbirki kratkih zgodb *Una risata piena di finestre*, 1997 (*Smeh samih oken*), *Mandami a dire*, 2005 (*Sporoči mi*) in deset gledaliških del.

In se še spominjaš dogodka, ki je bil prav v zvezi s tabo?

Še nikoli nismo doživeli tako mrzlega decembra. Ven nismo smeli, ker je bilo dvorišče belo in gladko kakor drsališče: samo na sredi, kjer naj bi bila gredica, je še vztrajala majhna bela roža. Jaz in ti sva se gledala skozi okno in ti si mi s čudnimi kretnjami nekaj dopovedovala. Ne vem, koliko časa sem potreboval, preden sem razumel tvojo željo: na vsak način si hotela imeti tisto pogumno cvetlico. V sami pižami sem kljub kontroli bolničarjev zdrvel po stopnicah, prebil vsa vrata in prišel na vrt, kjer sem se izkazal z nepozabnim plesnim nastopom. Napravil sem korak, obrat in padel na tla. Korak, obrat in na tla: in tako vsakič, petdesetkrat sem padel, preden sem končno prišel do tvoje želje. Ko sem jo utrgal, sem jo dvignil proti nebu kot zmagoslavno trofejo. Potem je sledil

povratek, z vso potrebno previdnostjo, da ne bi pokvaril rože, in zato sem se ulegel na trebuh in se plazil kakor vojaki v strelskih jarkih. Ko sem se vrnil, sem zaupal strežniku beli cvet, on pa ti ga je prijazno izročil. Pravočasno sem prišel do okna, da sem lahko še videl, kako ljubeče stiskaš moje nežno darilo na srce. Ta trenutek bi bilo treba spraviti v okvir in skrbno čuvati, saj se je že v naslednjem hipu čar razblinil: beli led se je stopil in vrnil roži medlo barvo ovenelosti. To je bilo zadnje, kar sem videl, takoj zatem so me podrle močne pesti paznikov, ki jih je užalila moja predrzna nepokorščina. Nato so me spravili v ambulanto, pa ne toliko zaradi udarcev, kolikor zaradi pljučnice in vročine čez štirideset, ki mi ju je podaril tisti neverjetno mrzli december.

Draga, se še spominjaš takratnega ledu? In suhi cvet še vedno hraniš? Po mojem ja, stavim celo, da

si ga pobarvala, najbrž z nekdanjo živo rdečo in belo barvo. Če je tako, te lepo prosim: sporoči mi, moja osamljenost mora vedeti.

...

Naš Blok: zdaj učijo tam slovnico in zemljepis, včasih pa smo poznali samo krike in grozo. Mida dva sva vse mirno prenašala, ljubezen nama je dajala moč, da sva vzdržala. Koliko prijateljev je prihajalo, odhajalo, in nikoli več se niso oglasili. Imaš kakšno novico? Rad bi kaj izvedel, če moreš ... sporoči mi.

Jaz vem bolj malo, zagotovo pa vem, da je Alcide, »Garibaldi-nec«, tisti, ki je postavljaj barikade in je nenadoma napadal bolničarje, končal pod tovornjakom. In takoj so ga vsi obsojali: »Umril je norec, ki ni spoštoval prometa.« Tepci, kdo pa bi se po tridesetih letih visokega obzidja in težkih vrat v kratkem času privadil na blodnje voznikov brez oči.

Izvedel sem tudi, kaj se je zgodilo z »Gran Damo«, z Margherito, ki se je oblačila še bolj čudno kot mi. Vedno je od vseh zahtevala, da ji strežejo, potem pa je »služabnikom« delila sadne bombone. Ko so jo vrgli iz Bloka, si je izbrala najvišji nebotičnik in od tam odletela. Zanj samo nekaj besed v dnevniku, zdolgočaseno so razlagale »smrt neprištevne ženske«. Tepci, dvakrat tepci. Kaj pa vejo, oni, ki niso še nikoli vtaknili glave v svojo odvečnost. Kaj pa vejo, oni, o grozljivem strahu, ki uklepa ujetnike svobode.

Svoboda: kdo pa je sploh prosil zanjo. Tistega dne so prišli po nas z avtobusom, zdelo se je, da nas bodo odpeljali na enega tistih običajnih izletov, ko smo ves čas samo krožili, ne da bi kdaj izstopili. Naložili so cunje in prtljago in nas odpeljali na Postajo. Tam, ne da bi nam dali dovolj časa za slovo, so spravili bolnike na nekakšne ogabne vlake in jih odposlali v razne kraje. Nekatere so poslali k staršem, druge k starim staršem, tebe pa k sestri, jezni zaradi nadloge, ki jo je bilo treba vzdrževati. Samo jaz nisem odpotoval. Dali so mi košček papirja z naslovom stanovanja, kjer naj bi živel z dvema drugima: že osem let stanujem z njima, pa še nikoli ju nisem slišal govoriti.

Prekleta svoboda, prevelika za dva, ki se ne moreta srečati. Kako je vendar mogoče, da že leta trgam čevlje in tavam po upanju, ne da bi te našel? In

ti, tudi ti hodiš okrog in me iščeš? Če je tako, sporoči mi, ker ne bi hotel, da se vrtiva v neskončnem krogu brez možnosti srečanja, ki bi naju končno odrešilo.

...

Koliko časa bom lahko še prenašal to najino mučno oddaljenost? Včasih se mi zdi, da sem čisto na koncu, in takrat se predajam občutkom, ki mi prišepetavajo najhujše možnosti. Včasih mi svetujejo ljubosumje, in takrat trpim in trepetam ob misli, da si mogoče v objemu, ki ni moj, in potem me prevzame nenaravna

želja, da bi uničil tistega, ki je ukradel moje mesto. Včasih pa se mi porajajo strašne slutnje, da te morda ni več, to pa traja le malo, ker se takoj nato spomnim, da sva si nekoč kupila Svet in tudi življenje. Zato bova skupaj odločala o odhodu, kajne, Moja Najdražja?

...

Še nekaj bi te rad vprašal: kako to, da se mi vračajo vsa pisma, ki ti jih pošiljam? Si se morda preselila, odšla v drugo mesto? Če je tako, sporoči mi, da ne bom več pisal sam sebi.

In tudi po telefonu te še vedno iščem, toda že nekaj let se nihče ne oglasi. Pa vseeno se ne vdam, saj veš, da imam železno vztrajnost ljubezni; tako že ves mesec vsak dan zavrtim novo številko, in ker naključje zagotovo obstaja, te bom prej ali slej našel.

Na svoji strani imam upanje, ki premaga potrpljenost s tisoč proti ena, zato vem in sem vedno vedel, da bo nekega dne ... Nekega dne bo prišel večerni mrak in se usedel na sonce, toda v tistem trenutku se bo sonce uprlo in se ne bo spustilo dol, dol, globoko pod morje, takrat bo ves čas svetlo in radovedneži se ne bodo prebudili iz spanja, in ti, ti ne boš več nedosegljiva kot sanje. To bo dan brez številke, brez meseca in brez leta, in jaz in ti bova osvojila večnost.

A verjameš? Če je tako, sporoči mi.

Odlomek iz kratke zgodbe *Sporoči mi* iz: Pino Roveredo, *Sporoči mi*, © Mladika, Trst 2008, prevedla Magda Jevnikar.

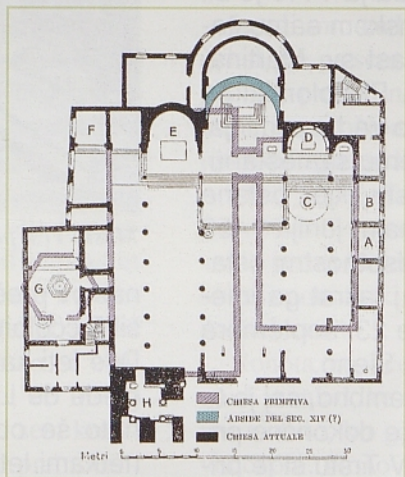
Branka Sulčič

Piccolomini in naši kraji (2)

KATEDRALA SV. JUSTA

Piccolominiju je bila zelo pri srcu katedrala sv. Justa, katero so njegovi predhodniki obnovili in polepšali s čudovito rozeto. To je razvidno tudi iz tega, da je cerkvi dodal posebne odpuške in ji podaril razne predmete, kot so svete podobe in srebrni relikviariji.

Na mestu, kjer je še danes katedrala, sta že dolgo časa prej stali dve cerkvi. Na levi je bila večja cerkev iz 5. stoletja, posvečena Mariji Vnebovzeti, ki je bila zgrajena na razvalinah rimskih templjev. Kasneje so na desni strani Marijine cerkve zgradili manjšo cerkev v čast mučenca sv. Justa. Obe prvotni cerkvi so nato združili v eno

Levo: tloris katedrale, kjer sta vidni prvotni dve cerkvi. Desno: Sv. Just nosi mesto Trst na freski iz 14. stol., hranjen v kapeli Sv. Ivana ob katedrali.

Katedrala v Trstu, leta 1385 posvečena Sv. Justu. Spodaj: notranjost cerkve. Desno: freska z letnico 1459 na abaku kapitela v prezbitერიju.

veliko, tako da so Marijinemu svetišču odstranili desno, cerkvi sv. Justa pa levo krilo. Leta 1385 je bila katedrala posvečena sv. Justu.

Domnevamo, da letnica 1459, poslikana kot freska z rimskimi številkami na abaku kapitela v prezbitერიju, lahko spominja na leto, ko sta se škof in občina Trst s papeškim posredovanjem pobotala in tedaj so bili vsi meščani, ki niso plačevali davščin, oproščeni izobčenja. Judom je papež Pij II. priznal pravico, da jih nihče ne sme prisiliti, da prestopijo v katoliško cerkev, jih krstijo proti njihovi volji, da so oproščeni dela ob sobotah ter da imajo svoje sinagoge in pokopališča.

Lahko trdimo, da je bil že srednjeveški Trst večverski (ekumenski), večkulturni in večjezični.

Slovanska prisotnost v mestu je izpričana v 7. stoletju, v tržaški okolici pa že v 6. stoletju. Iz listin, ki so v mestnem arhivu, izhaja, da je bilo v Trstu v 15. stoletju že kakih trideset odstotkov Slovanov.

TRŽAŠKO OBDOBJE

Dokumenti kot tudi Piccolominijeva pisma nam samo obrobno pričajo o njegovih postankih v Trstu, na Dunaju, v Ljubljani ali drugod.

Zagotovo je bil Piccolomini v Trstu od maja 1448 do jeseni istega leta. Januarja 1449 je bil spet v Trstu, ker je v benediktinskem samostanu posvetil majhno kapelo v čast sv. Martina. Nato se je spet vrnil v Avstrijo. Piccolomini se je tudi pozneje kot papež zelo rad spominjal Trsta in pomagal mestu in malemu samostanu. Septembra 1449 je spet v Trstu, kjer ostane vso jesen. Zimo preživi na Dunaju, junija 1450 se vrne v Trst in le s kratkimi odsotnostmi ostane tu do septembra istega leta; takrat ga imenujejo za sienskega škofa in se 23. septembra 1450 dokončno preseli v rodno Sieno.

Tržaško obdobje je zelo pomembno, saj je tu premostil notranjo stisko, ki ga je dokončno pripeljala k služenju samo Bogu. V Trstu si je pridobil prijatelje, ki jih je ohranil tudi kot kardinal in pozneje kot papež. Bil je zelo domač s plemiško družino Bonomo, in to že od leta 1444, nato z družinami Burlo, Stella, de Leo in di Rizzardo.

Ustno izročilo omenja, da ga je Domenico Burlo večkrat gostil v svoji vili v Barkovljah, Piccolomini pa je kot papež dodelil posebne odpustke tudi barkovljanski cerkvi. In da ni pozabil na Trst in prijatelje, je razvidno iz pisma, ki ga je pisal Antoniu de Goppu, svojemu nasledniku na škofijskem sedežu, saj ni pozabil priložiti pozdrave za Fransesca Stello, Antonia de Lea in ostale.

Antonio de Leo je bil notar in med letoma 1437 in 1468 večkrat izvoljen za sodnika-rektorja. Leta 1453 ga je Friderik III. imenoval za dvorskega grofa. Ker je de Leo želel, da bi ta

Villa Domenica Burla v Barkovljah (levo); cerkev v Barkovljah (desno).

Mesto Trst po Valvasorju.

naslov prešel tudi na njegove dediče, je zaprosil Piccolominija, naj zanj posreduje pri cesarju. Dve leti kasneje je bila prošnja sprejeta, zlasti glede de Leovih zaslug v vojni z Benetkami in nato še ob sklenitvi miru med Trstom in Benetkami leta 1463.

Pij II. je osebno poskrbel za usodo svoje prejšnje škofije in poslal v Benetke svojega odposlanca z namenom, da zaščiti krščanski svet pred Turki in istočasno reši tudi nastali spor med Trstom in Benetkami. Na mirovno pogajanje v Benetke je poslal svoja tržaška prijatelja Burla in de Lea.

Kot je bilo že omenjeno, je Piccolomini veliko pisal. Kot pisatelj je zbral življenjepise svojih najuglednejših sodobnikov v knjigi *De viris aetate sua claris* (O slavnih možeh v njegovem času), o cerkvenem koncilu v Baslu *De rebus Basileae gestis stante vel*

dissoluto concilio (O zgodovini baselskega cerkvenega zbora, njegovem poteku in razpustu), poleg tega je napisal še pomembni tekst *De liberorum educatione* (O vzgoji otrok), ki ga je posvetil sinu ogrskega cesarja Albrehta II. in Elisabethe, ki je bila hčerka Sigismunda Luksemburškega in Barbare Celjske, torej Ladislavu Postumnemu, ki so ga imenovali tako, ker je bil rojen po očetovi smrti.

Drago Štoka

Postal si nono

Dež je prišel nepričakovano, dvakrat ali trikrat je zagrmelo in ploha se je usula na ulice Večnega mesta tako močno, kot še pravi Rimljani niso pomnili. Iskal sem zavetja pod krovom visokonadstropne hiše, se potuhnil v veži neke modne trgovine in čakal, da gre neurje mimo. Temnopolti fant se mi je približal in mi vljudno ponudil dežnik za nekaj borih evrov. Kupil sem ga in fantu pustil nekaj drobiža za kavo, kot sem mu dejal, da ne bi mislil, da gre za moje usmiljenje. Moral sem pravočasno na postajo Termini in nato na vlak za letališče. Nisem se smel obotavljati, če nisem hotel zamuditi letala na Fiumicinu. Iskal sem krajšnice, vijugal rimske ozke ulice in na pol premočen, kljub dežniku, prišel do postaje, in to prav zadnji trenutek pred odhodom vlaka.

Na letališču je mrgolelo potnikov in le s težavo sem prišel do prijave na let še pravočasno. Privoščil sem si požirek kave, čeprav sem se zavedel, da bi bilo bolje odreči se dišečemu požirku, saj mi bo gotovo ukradel kako urico spanja. Naj bo, sem si mislil, bom že nadoknadil, ko bo to potrebno.

Med srkanjem kave pa mi pozvoni mobilni telefon.

»Ja, Alenka, kaj je lepega?«

»Sporočam ti, da si postal nono.«

»Zares? Pa kdaj?«

»Pred pol ure, z Massimom sva ji dala ime Karin.«

»In je vse v redu?«

»Vse je v redu. Pridi jutri v bolnico.«

Iskal sem med potniki, večina med njimi je bila namenjena v našo deželo, če bi koga spoznal, da bi mu na zdravje Karin ponudil kozarček vina ali piva. Nikogar. Niti enega znanega obraza ni bilo. Škoda, sem si dejal, pa nekje v kotu zagledam znani obraz: bil je upravnik našega dnevnika. Približal sem se mu in dejal: »Mohorčič, greva kaj spit, postal sem nono.« Sledile so čestitke, ki sem jih rade volje sprejel. Nato nas pokličejo, da moramo v vrsto za vstop na letalo. Ko gledam na vse, s katerimi bom letel proti Trstu, me nekdo potreplja po rami: bil je ņ glej kakšno naključje ņ moj nečak Martin, ki je bil prav tako v Rimu na poklicni dolžnosti. Seveda sem veselo novico takoj povedal tudi njemu.

Leteli smo nad apeninskimi vrhovi, dež je seveda nehal, jaz pa sem se zasanjal v svoj svet in mislil na pravkar prejeto novico. Torej dočakal sem, da sem postal nono! Nono?! To je veliko razpotje v življenju vsakogar, tudi mene seveda.

»Biti nono! Kaj bo to pomenilo zame, za moje bodoče dni?« sem se vprašal in že je moja fantazija vzela peruti in letela v preteklost. Nono, kakšni pa so bili nonoti, ki sem jih v svojem življenju imel, poznal, cenil?

Nonota po očetovi strani nisem nikdar poznal, umrl je mlad, ko sem bil še otrok. Niti šestdeset let mu ni bilo, ko ga je bolezen vzela družini in nam vnučkom. Nono po mamini strani, Leopold mu je bilo ime, pa je dočakal kar visoko starost, umrl je, ko mu je bilo čez osemdeset let. Pokopali smo ga na Proseku, ko je pihala tako zelo močna februaraska burja, da smo krsto tiščali v kar lepem številu: osem krepkih vnukov se je krste močno držalo, da ne bi silna burja nonota Leopolda enostavno vrgla na tla in nas z njim. Pa smo vzdržali in nonota srečno pokopali na domačem pokopališču. Še najbolj mi je od nonotov ostal v spominu Matijče, ki ni bil naš pravi nono, ampak je bil prvi tast mojega očeta. Vzel je vso družino iz drugega zakona k sebi na Dlanjo vas in imel v nas veliko in pisano družbo, saj je moj oče v drugem zakonu imel kar pet otrok. Matijčetova hči mu je namreč že nekaj let po poroki nenadno umrla, še zelo mlada je bila, koliko jih je tako svoj čas vse prezgodaj umrlo, revščina in pomanjkanje sta pač opravila svoje in bolezní se niso pustile prositi, kar same od sebe so prišle, nenadno in nenajavljeno!

Nono Matijče je rad posedal na ognjišču, prikladal polena na ogenj, se grel, imel ob sebi vedno kozarec črnega vina, v katerega je dajal kruh, po koščkih seveda, in počasi srkal vino in po koščkih jedel v vino namočeni kruh. Potem je vzel cigareto in jo počasi obdelal, do konca jo je dodelal, tako da so se mu še brki začeli smoditi. Tega nonota smo otroci imeli radi, čeprav ni bil naš pravi nono, a imeli smo ga za svojega nonota.

Imam pa, ko se nonota Matijčeta spominjam, velik kes v sebi. Bilo je leta 1949, ko sem bil v zavodu, v Alojzijevišču v Gorici, ko me nekega zimskega jutra pokliče ravnatelj Alojzijevišča Janez Eržen in

mi z zelo iskanimi besedami pove, da mi je umrl nono.

»Tu je telegram, ki pravi, da je tvoj nono včeraj zvečer umrl. Jutri bo pa pogreb. Dam ti dovoljenje, da greš domov. Še prej pa sprejmi moje sožalje.«

To je bilo prvič, da mi je nekdo izrekel sožalje, ker je pač bila tudi prva smrt v naši družini. »Pa ne bodi preveč žalosten«, je še dodal ravnatelj Eržen, »Bog ga je hotel vzeti in božji volji se moramo mirno vdati«, je še dodal ravnatelj.

Jaz pa sem bil, a sem to skrbno skrival, vesel, ne zato, ker je nono umrl, saj sem ga imel zelo rad, vesel sem bil zato, ker bom vsaj za nekaj dni zapustil zavod v ulici sv. Boska v Gorici in bom lahko spet doma.

Silno domotožje je bilo namreč v meni vsa leta mojega študiranja v Gorici, a da sem se razveselil, da je nono umrl, da sem lahko šel domov, to je pa greh, ki ga za pokoro nosim vse do današnjih dni.

V takih mislih, ki so mi vzele čas v letalu, ki je obšlo po dolgem pol apeninskega polotoka, sem se zavedel, da smo že v Ronkah.

Ko sem končno vstopil v svoj avto in se namenil proti domu, sem si z nekim velikim notranjim občutkom tihe sreče dejal: »Jutri boš pa prvič videl Karin«, ki je kriva, da sem postal nono!

Kakšen nono pa bom v svojem življenju, o tem pa nisem hotel razmišljati in prav je, da se s tem nisem preveč obremenjeval.

Pustil sem prihodnosti svojo pot!

zahvala

Častni doktorat Alojzu Rebuli

Spoštovano uredništvo Mladike,

ko sem 20. marca v Kopru po prejemu častnega doktorata Univerze na Primorskem izrekel svojo zahvalo ustanovi, sem zaradi zapletljaja med listi nehote preskočil nekaj odstavkov, ki so mi bili posebej pri srcu. Zato vljudno prosim uredništvo, da objavi omenjeno besedilo v njegovi celoti.

Z zahvalo A. R.

Spoštovani gospod rektor, spoštovani tu prisotni člani univerzitetnega senata ter dekani fakultet, spoštovani navzoči,

priznanja niso moja življenjska strast. Nisem jih iskal. Če pa so prišla, jih nisem zavračal. In kako ne bi sprejel današnjega, če mi ga, Primorcu, podeljuje, proti vsem mojim pričakovanjem, Univerza na Primorskem?

Ne vem, koliko je ta univerza že organizirala svoje učne strukture na področju, posebej pomembnem na jezikovni in narodni meji, to je na področju humanistike. Sam, ki sem se pred 60 leti protimoderno odločil za klasično filologijo, se čutim s to nagrado počaščenega v svoji tedanji humanistični izbiri in sledečem humanističnem poklicu.

A priznanje je, domnevam, upoštevalo predvsem mojo primorskost, kljub njeni tudi sedanjí protinihilistični nemodernosti. V tem pogledu lahko rečem, da je moje pripovedno pero to mojo Primorsko ljubeče preromalo od izvirov Timave do Nanosa in Trnovskega gozda, od Vipavske doline do miramarske obale in do snežniških gozdov, v mojih dnevnikih tudi do Istre. Isto, v tem primeru esejistično pero se je pomudilo ob večjih predstavnikih primorskega genija – pri Gregorčiču, Preglju in Gradniku, pri Kosovelu in Ukmarju. Vse to ne v domačijsko-regionalni zamejenosti, ampak z očmi čez zamejstvo v celotnost slovenske usode in daleč čez njo, tako prostorsko kakor zgodovinsko.

Sicer pa sem se bolj kot Primorca čutil Slovenca, bolj kot Slovenca sem se čutil Evropejca in bolj kot Evropejca človeka.

Ob zahvali za to priznanje moje voščilo mladi univerzi, da bi bila nova kovačnica narodnega genija, v težnji po čim višji strokovni kvaliteti v vseh panogah in v čim žlahtnejšem duhu evropske tradicije.

Hvala. Grazie.

Alojz Rebula

Plošča v Chiesanuovi

Občinska uprava v Padovi je 6. in 7. marca priredila več srečanj v spomin na patra Placida Corteseja, a tudi na ljudi, pretežno Slovence, ki so v letih 1942-43 trpeli v italijanskem koncentracijskem taborišču v padovanski četrti Chiesanuova. Tam so tudi odkrili edino dosedanje obeležje, ki spominja na taborišče.

Prvega dne je bila v občinski palači Moroni okrogla miza o vlogi Cerkve med drugo svetovno vojno v Padovi. Vodil jo je rektor Svetišča neznanega interniranca v Padovi Alberto Celeghin. Padovski cerkveni zgodovinar, duhovnik Pierantonio Gios je imel uvodni referat, ki sta ga glede lika in dela p. Corteseja dopolnila raziskovalca njegovega življenja p. Apollonio Tottoli iz Benetk in časnikar Ivo Jevnikar iz Trsta. Prisotne je pozdravil konzul Republike Slovenije v Trstu Božidar Humar.

Naslednjega dne je bilo v Chiesanuovi najprej srečanje za šolsko mladino v župnijski kinodvorani. Na sporedu je bil dokumentarec Paola Damossa o p. Corteseju Pogum molka, rektor Celeghin pa je pred mikrofonom povabil Cortesejevi sodelavki sestri Lidio in Tereso Martini iz Padove, Iva Jevnikarja, p. Apollonia Tottolija in pa zdravnika ter raziskovalca zgodovine taborišča v Chiesanuovi Franca Biasio iz Padove.

Na srečanju so tudi predstavili sveže dotiskano knjižico v italijanščini *Padova-Chiesanuova, Koncentracijsko taborišče in redovnikova ljubezen do bližnjega*. Uredila sta jo Ivo Jevnikar in Apollonio Tottoli, na 90 straneh pa prinaša sestavke več avtorjev o taborišču Chiesanuova in p. Corteseju ter več pomembnih še neobjavljenih dokumentov in fotografij.

Na dvorišču bližnje vojašnice Romagnoli je bila nato velika slovesnost z vojaško godbo, častno četo, mimohodom zastav in praporov (tudi padovanske občine, pokrajine in univerze), polaganjem venca v spomin na padle ter dviganjem zastave. Spregovorili so rektor bazilike in samostana sv. Antona p. Enzo Poiana, padovski podžupan Claudio Sinigallia in poveljnik vojske v Venetu div. gen. Enrico Pino.

Sledilo je odkritje plošče pred vhodom v vojašnico, ki jo je blagoslovil p. Poiana. Na njej piše, da je spomenik posvečen minoritu p. Placidu Corteseju (1907-1944) zaradi pomoči, ki jo je v letih 1942-43 nudil tam zaprtim civilistom iz Jugoslavije.

Desno zgoraj: spomenik in plošča pred vojašnico Romagnoli v Padovi. Levo: predstavniki vojaških, civilnih in cerkvenih oblasti med slovesnostjo v nekdanjem taborišču. Desno: rektor bazilike sv. Antona v Padovi p. Enzo Poiana blagoslovlja ploščo v spomin na p. Corteseja.

Iz delovanja Društva slovenskih izobražencev

Moška pevska skupina Sv. Jernej pod vodstvom Mirka Ferlana (levo) in nagrajenke literarnega natečaja Mladike na skupni sliki (desno).

Kroniko kulturnih večerov v Peterlinovi dvorani pričenjamo z osrednjo Prešernovo proslavo, ki sta jo skupaj priredila Društvo slovenskih izobražencev in Slovenska prosveta v ponedeljek, 9. februarja. Na proslavi je bil slavnostni govornik dr. Mitja Ozbič, čigar govor smo objavili v prejšnji številki. Program so oblikovali še Moška pevska skupina Sv. Jernej z Opčin pod vodstvom Mirka Ferlana in igralci Radijskega odra Alenka Hrovatin, Nadia Roncelli in Tomaž Susič. Na večeru so podelili priznanja Mladi oder 2008 in razglasili izid 37. literarnega natečaja Mladike za prozo in poezijo, o čemer smo tudi že poročali v prejšnji številki. V ponedeljek, 16. februarja, pa je bil gost DSI misijonar, teolog in urednik revije Misijonska obzorja dr. Drago Ocvirk, ki je v predavanju z naslovom Zakladi Salomonov prikazal življenje in svoje delo na Salomonskih otokih. V ponedeljek, 23. februarja, sta Društvo slovenskih izobražencev in Knjižnica Dušana Černeteta skupaj priredila okroglo mizo in razgovor ob izidu knjige prof. Marije Ščuka »Moj oče Zorko«. Pri razgovoru so poleg avtorice sodelovali še Lida Turk, ki je za knjigo napisala spremno besedo, prof. Marija Cenda, ki je iz italijanščine prevedla Ščukova zaporniška pisma, in tajnik založbe GMD Marko Tavčar. V ponedeljek, 2. marca, so v Peterlinovi dvorani priredili razgovor ob izidu ponatisa Bevkovega romana Kaplan Martin Čedermac in zgodovinske raziskave dr. Mire Cencič Beneška Slovenija in njeni čedermaci. Pri razgovoru so sodelovali avtorica študije Mira Cencič, beneški javni delavec Giorgio Banchig in predsednik

Otvoritev slikarske razstave Umetniki za Karitas v Peterlinovi dvorani v petek, 13. februarja.

Dr. Drago Ocvirk (levo) o svojem delu na Salomonskih otokih; desno: s predstavitve knjige prof. Marije Ščuka "Moj oče Zorko".

društva TIGR Marjan Bevk. Naslednji ponedeljek, 9. marca, je prof. Marta Ivašič predavala na temo »Na Bonomovem vrtu – Trubar v Trstu« in prikazala zanimivo raziskavo, ki so jo opravili dijaki liceja Prešeren v Trstu. V ponedeljek, 16. marca, so v društvu priredili razgovor ob izidu knjige »L'altra anima di Trieste – Druga duša Trsta«, ki jo je uredila prof. Marija Pirjevec. Na večeru sta poleg avtorice sodelovala še prevajalka Martina Clerici in recenzent dr. Rafko Dolhar. V ponedeljek, 23. marca, so v društvu priredili večer o slikarju Zoranu Mušiču in njegovem odnosu do rojstne dežele. Umetnikov lik so s sliko in besedo predstavili Irene Mislej, Saša Quinzi in Maja Marinkovska.

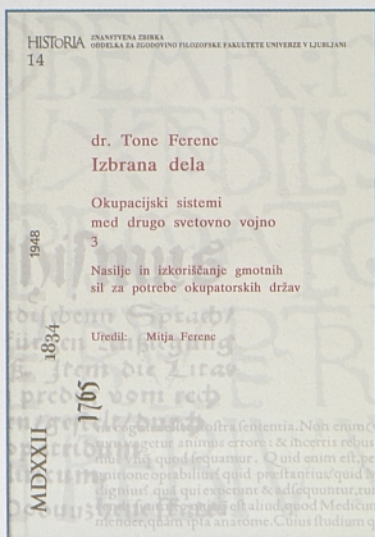

Marjan Bevk, Mira Cencič in Giorgio Banchig o Beneški Sloveniji in njenih Čedermacih (levo); prof. Marta Ivašič o "Bonomovem vrtu v Trstu" (desno).

Nadia Roncelli, Martina Clerici, prof. Marija Pirjevec in Rafko Dolhar na predstavitvi knjige o drugi duši Trsta (levo); večer o Zoranu Mušiču v DSI (desno).

Izbrana dela zgodovinarja Toneta Ferenca

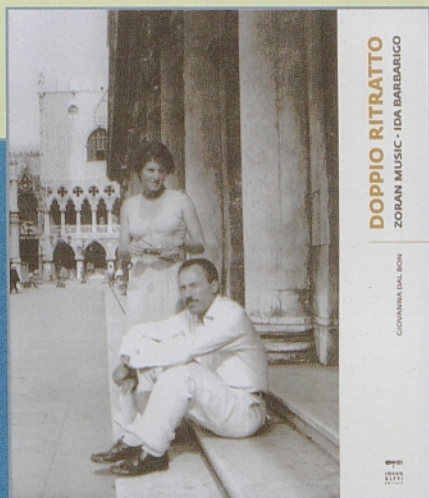

V znanstveni zbirki Oddelka za zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani *Historia* je kot 14. zvezek na 442 straneh izšla 3. knjiga Izbranih del dr. Toneta Ferenca, ki nosijo naslov *Okupacijski sistemi med drugo svetovno vojno in jih ureja avtorjev sin, zgodovinar dr. Mitja Ferenc*.

Tej knjigi je urednik dal naslov *Nasilje in izkoriščanje gmotnih sil za potrebe okupatorskih držav*. V njej je zbranih 21 razprav, ki so že izšle v revijah, zbornikih in knjigah. Tona Ferenc je v njih z znano razgledanostjo in natančnostjo obdelal prisilne selitve Slovencev, konfiniranje, zapiranje v taborišča, sodne sisteme, gospodarsko nasilje, usmrtitve in poboje, evtanazijo ter druge oblike okupatorjevega nasilja proti Slovincem med drugo svetovno vojno. Prikazal je tudi nekaj primerov posebno hudega nasilja in nasilnežev. Spremno besedo je prispeval sedanjí direktor Inštituta za novejšo zgodovino v Ljubljani dr.

Damijan Guštin. Dragoceno je tudi skupno osebno kazalo.

Izbrana dela dr. Toneta Ferenca *Okupacijski sistemi med drugo svetovno vojno* so začela izhajati leta 2006. Takrat je na 502 straneh izšla 1. knjiga pod naslovom *Razkosanje in anekšionizem*. Druga knjiga bo izšla v nekaj mesecih in bo obravnavala raznarodovalne ukrepe. Vseh knjig te zbirke bo predvidoma pet.

Doppio ritratto Dvojna slika

Konec lanskega leta je pri založbi Johan & Levi Editore v Milanu na 209 straneh izšla knjiga večjega formata Doppio ritratto, Zoran Music – Ida Barbarigo (Dvojna slika, Zoran Mušič – Ida Barbarigo). Bogato je opremljena z zasebnimi fotografijami in z reprodukcijami

del obeh obravnavanih slikarjev, zakoncev Zorana Mušiča (1909-2005) in Ide Cadarin (z umetniškim imenom Ida Barbarigo, roj. 1925).

Avtorica Giovanna Dal Bon je dolgoletna družinska prijateljica in se je pri pisanju veliko pogovarjala z Ido. Knjigo je razdelila na devet poglavij, ki so jim dodani biografsko-bibliografski podatki o obeh umetnikih ter zapis o Idi Barbarigo, ki ga je prispeval Marco Vallora.

BREZ MEJ

Osrednje slovenske zamejske kulturne organizacije iz Italije, Avstrije in Madžarske so z Javnim skladom Republike Slovenije za kulturne dejavnosti pripravile skupno prireditev *Brez mej*, na kateri so se prepletali brana poezija, instrumentalna glasba, samospevi in zborovsko petje.

Nekatere uglasbitve liričnih stvari- tev so nastale izrecno za to prireditev, na kateri so jih krstno izvedli. To so predvsem samospevi Janeza Gregoriča, a tudi dela goriških in tržaških mladih ustvarjalcev Aljoše Tavčarja, Patricka Quaggiata, Iztoka Cergola in Davida Clodiga. Režijo je podpisala Alenka Hain.

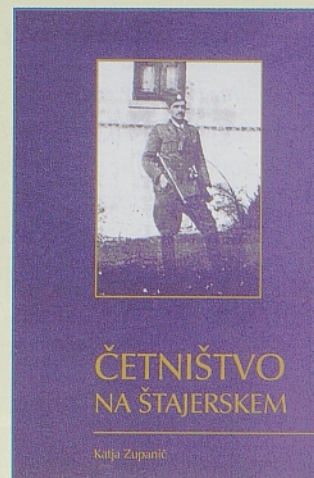
Prireditev *Brez mej* so najprej postavili na oder v Ljubljani, 15. marca pa je bila na sporedu v Kulturnem centru Lojze Bratuž v Gorici.

Nastopili so recitatorja Robert Cotič iz Gorice in Mihi Krištof iz Celovca, dekleška vokalna skupina z Vrha Bodeča neža, ki jo vodi Mateja Černic, tržaški Nomos ensemble in kitarist ter skladatelj Janez Gregorič, ki je spremljal koroška solista, baritonista Sama Lampichlerja ter sopranistko Sonjo Koschier.

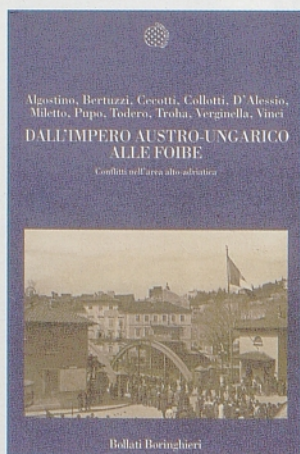
Četništvo na Štajerskem

Študijski center za narodno spravo iz Ljubljane, ki se je razvil iz Sektorja za popravo krivic in narodno spravo na Ministrstvu za pravosodje, je začel lani v knjižni obliki izdajati diplomske naloge o polpretekli zgodovini. Najprej je na 165 straneh izdal nalogo sedanje višje arhivistke v Zgodovinskem arhivu Ptuj Katje Zupanič *Četništvo na Štajerskem*. Pripravila jo je pod mentorstvom dr. Jere Vodušek Starič leta 2000 na mariborski univerzi.

Gre za prvo delo, ki umešča v zgodovinski okvir ter celovito in objektivno obravnava skupino četnikov, ki jo je na Štajerskem vodil vidni predstavnik Slovenske ljudske stranke in po vojni eden izmed vodilnih javnih in kulturnih delavcev politične emigracije v Clevelandu Jože Melaher – Zmagoslav (1913-91). Predgovor je prispeval dr. Milko Mikola.

Zgodovina italijanske vzhodna meje

Pri turinski založbi Bollati Borin ghieri so pod naslovom *Dall'Impero austro-ungarico alle foibe, Conflitti nell'area alto-adriatica (Od avstro-ogrskega cesarstva do kraških brezen, Spori na območju zgornjega Jadrana)* izdali zbirko predavanj devetih italijanskih in dveh slovenskih zgodovinarjev, ki so oktobra 2005 v Turinu oblikovali seminar za šolnike o italijanski vzhodni meji. Priredila sta ga Državni inštitut za zgodovino osvobodilnega gibanja v Italiji in deželna uprava Piemonta. Na koncu je objavljeno tudi

skupno poročilo italijansko-slovenske zgodovinsko-kulturne komisije iz leta 2000.

Božo Rustja o medijih

Plodni publicist in pisatelj, duhovnik koprške škofije Božo Rustja je svojim številnim delom dodal dragoceno knjižico *Izzivi sodobnih medijev*. Izšla je pri Ognjišču. V njej odgovarja na nekatere izzive, ki jih sodobnemu človeku, a tudi Cerkvi postavljajo sodobni mediji, zlasti internet in televizija. Seveda pa razmišlja tudi o knjigah in časopisih, reklamah, vlogi verskega tiska in oznanjevanju v času video kulture.

ZLATA GRLA

Letošnje 9. revije Zlata grla, ki jo prireja Slovensko prosvetno društvo Vrh sv. Mihaela v sodelovanju z Združenjem cerkvenih pevskih zborov iz Gorice, se je udeležilo 21 otroških in mladinskih zborov iz Goriške, Tržaške in Benečije s skupno kakimi 350 pevci.

Prvi, revijalni del (13 skupin), je bil 4. aprila v Sovodnjah, tekmovalni del (8 zborov) pa je bil naslednjega dne v Kulturnem centru Lojze Bratuž v Gorici, kjer so tudi podelili zlata, srebrna, bronasta in posebna priznanja.

30. TISCHLERJEVA NAGRADA ŽUPNIKU POLDEJU ZUNDRU

V Petek, 23. januarja 2009, sta Krščanska kulturna zveza in Narodni svet koroških Slovencev v dvorani Slomškovega doma v Celovcu podelila 30. Tischlerjevo nagrado, ki jo je prejel Poldej Zunder, župnik iz Železne Kaple, "za ves njegov trud kot dušni pastir v treh farah, za njegovo vsestransko kulturno delovanje, za njegovo obsežno delo z mladino in oživitvev rebrške Komende kot Mladinski center". Nagrado sta mu izročila dr. Matevž Grilc in dr. Janko Zerzer, slavnostni govornik pa je bil Stanko Wakounig.

MEDNARODNI PREDSTAVNIK EU ZA BiH

Dr. Zdravko Inzko, podpredsednik Krščanske kulturne zveze in doslej veleposlanik Republike Avstrije v Ljubljani, je novi visoki mednarodni predstavnik EU za Bosno in Hercegovino.

Gledališki vrtiljak se je poslovil

V dvorani Marijinega doma pri Sv. Ivanu je bila v nedeljo, 15. marca, na vrsti zadnja predstava uspelega Gledališkega vrtiljaka, ki sta ga že enajsto leto priredila Radijski oder in Slovenska prosveta v sodelovanju z novogoriškim narodnim gledališčem. Za sklepno predstavo gledališkega abonmaja za otroke je Radijski oder naštudiral igro *Mary Poppins*, ki jo je za oder priredila Lučka Susič. V nedeljo, 5. aprila, pa je bilo na vrsti še zadnje dejanje posrečene gledališke sezone, in sicer predstava, ki jo je izvajalo družinsko gledališče Kolenc, in nagrajevanje številnih mladih risarjev, ki so upodobili svoje odrske junake.

Nekaj posnetkov s predstave *Mary Poppins*, ki so jo v režiji Lučke Peterlin Susič postavili na oder igralci Radijskega odra v dvorani Marijinega doma pri Sv. Ivanu.

Po sledih fate morgane v Mariboru

V torek, 17. marca, so v mariborski knjižarni Litera predstavili romansirano biografijo o pisateljici Marici Nadlišek Bartol *Po sledih fate morgane*, ki jo je napisala Evelina Umek. Avtorico je Mariborčanom predstavila časnikarka Darka Zvonar Predan (levo).

KNJIGE

ČEBELARSKI
TERMINOLOŠKI SLOVARUredila Ljudmila Bokal
in Janez Gregori

Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša pri Znanstveno raziskovalnem centru Slovenske akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani je pripravil že številne terminološke slovarje za različne stroke in različna področja. Na pobudo Čebelarke zveze Slovenije je komisija, ki sta jo pri ZRC vodili najprej Marjeta Humar, zadnjih pet let pa Ljudmila Bokal, pripravila in letos izdala še Čebelarški terminološki slovar. Za ta Slovar je komisija izpisala posamezne strokovne pojme iz celotne literature, ki je izhajala po 2. svetovni vojni. Slovar obsega skoraj 5.000 izrazov s področja čebelarstva; z veseljem lahko zapišemo, da je to prvi čebelarški slovar na svetu, ki vsebuje tudi temeljito razlago pomena

vsake besede.

Čebelarstvo je v slovenskih deželah zakoreninjeno že več stoletij. Razvili smo svoj tip panja, vzgojili svojo sorto kranjske čebele; naša posebnost pa so tudi poslikane prednje strani panjev, delo lastnikov in domačih ljudskih umetnikov. Z vzgojo čebel ter pridelavo medu in drugih izdelkov se pri nas ukvarja vse več poklicnih in ljubiteljskih čebelarjev. Slovenski čebelar, ki je ena najstarejših slovenskih revij, izhaja že od leta 1898. Čebela pomeni v našem svetu nekaj posebnega – svetega. Pravimo, da čebele pojejo in jočejo, hodijo na ženitovanjske in svatovske polete ter da umrjejo, kot človek. Njihova sorodstvena razmerja se izražajo s človeškim poimenovanjem: babica, oče, mati, sestra in bratje, polsestre in vnuki. S primero »priden kot čebela« smo to malo žival povzdignili v najvišji razred živih bitij.

Ob koncu knjige so objavljeni angleško-, nemško- in latinsko-slovenski ustrezniki, ki so še posebej dobrodošli pri iskanju posebnih strokovnih izrazov. Ne manjka pa tudi seznam ob-

sežne strokovne literature, iz katere so bili izbrani in obdelani objavljeni strokovni pojmi s področja čebelarstva. V knjigi je tudi seznam slovenskih in tujih čebelarških strokovnjakov s kratkim opisom njihovih najpomembnejših uspehov na področju čebelarstva; med njimi so omenjeni tudi mnogi znani Slovenci. Janez Bleiweis je obdeloval tudi splošna čebelarstva vprašanja, Peter Pavel Glavar je ustanovil prvo čebelarško šolo pri nas, Anton Janša je postal l. 1760 prvi predavatelj čebelarstva na dunajskem dvoru, Fran Levstik je napisal knjigo Bučelstvo po izkušnjah ..., Joanes Antonius Scopoli je v svoji knjigi prvi zapisal, da se matice parijo zunaj panjev, Edo Senegačnik je bil predavatelj in pisec mnogih člankov o čebelarstvu, Janez Vajkard Valvazor je pisal o čebelarstvu tudi v 3532 strani obsegajoči knjigi Slava Vojvodine Kranjske ter Anton Žnidaršič, čigar panj je v uporabi pri nas in v sosednjih deželah. Mnoge zanimive fotografije in risbe popestrijo delo z gosto vpisanimi podatki.

Ciril Velkovrh

46. literarna nagrada Vstajenje za leto 2008

Dne 7. aprila se je sestala v Trstu na sedežu Slovenske prosvete v Donizettijevi ulici št. 3 komisija literarne nagrade »Vstajenje«, ki jo sestavljajo prof. Lojzka Bratuž, prof. Robert Petaros, prof. Zora Tavčar, dr. Zorko Harej, prof. Diomira Fabjan Bajc, prof. Neva Zaghet in urednik Marij Maver.

Iz lanske izvirne knjižne bere je komisija pregledala 42 del zamejskih in zdomskih avtorjev z letnico 2008. Odločila je, da nagrado prejme Marko Kremžar za knjigo Časi tesnobe in upanja in za življenjsko delo.

Marko Kremžar (1928) je ena osrednjih osebnosti slovenske politične emigracije. Od leta 1949 živi v Argentini. Deloval je predvsem kot gospodarstvenik in ekonomist, hkrati pa kot eden vodilnih zdomskih politikov. Pomemben je bil tudi kot organizator in pedagog slovenskega šolstva v slovenski skupnosti v Buenos Airesu. Ob tem je razvil bogato literarno dejavnost (novele in drame), še bolj pa strokovno (sociološke in politološke razprave). Marko Kremžar prejme nagrado Vstajenje za memoarsko delo Časi tesnobe in upanja: gre za epopejo posameznika, vpetega v usodo slovenske diaspore v Argentini. Njegovo prozo odlikuje živahen pripovedni slog, distanca in humor ter smisel za dramatično upovedovanje s pretresljivimi viški. OdlIKE njegove proze so poleg svežega jezika tudi poudarki na moralni dimenziji predstavljenih oseb in njihovih odločitev. Delo je prava freska težkih povojnih let politično razvejane slovenske emigracije.

Trst, 7. aprila 2009

Odgovor na javno pismo

Kot odmev na Javno pismo, ki smo ga objavili v prejšnji številki, objavljamo razmišljanje Marka Sosiča, umetniškega vodje Slovenskega stalnega gledališča v Trstu.

Cenjena gospa Colja,

Minilo je že kar nekaj časa, odkar ste me poklicali in sem nekaj dni zatem prebral Vaše pismo, v katerem nas v Vašem in v imenu vseh sorodnikov in potomcev Danice Tomažič, njenega brata Pinka ter njenega moža Stanka Vuka odkrito in iskreno opominjate na bolečino, ki smo jo povzročili Vam in nekaterim drugim z uprizoritvijo predstave »Zaljubljeni v smrt«. Že v samem trenutku, ko ste me poklicali in mi izrazili svoje ogorčenje, nisem nikakor ostal ravnodušen, saj sem že preko vašega glasu z mislimi segel v spomin in se neposredno povezal z Vašim bratom Stojanom, s katerim sem zadnjih deset let delil svoje profesionalno življenje in odhod katerega me je močno prizadel, kot je tudi prizadel vse nas, ki delujemo v Slovenskem stalnem gledališču. Ko ste mi takrat po telefonu razčlenjeno povedali Vaše stališče v zvezi z omenjeno predstavo, mnene, katero sem kasneje tudi prebral v časopisih, sem občutil še večjo odgovornost do dejstva, da smo nekemu povzročili bolečino, kar ni bilo nikakor v našem namenu, saj nam predstavlja sleherni človek v celoti kot edinstveno in kompleksno, a neponovljivo bitje primarno vrednoto, zaradi katere se tudi posvečamo gledališki umetnosti. Ob iskrenem obžalovanju, da smo prizadeli Vas in druge sorodnike ter potomce družine Tomažič in Vuk, dovolite mi kratko refleksijo, v kateri bi vam rad izrazil svoje stališče do predstave »Zaljubljeni v smrt«, ki pa je tudi tesno povezano z mojim dolgoletnim bivanjem v tržaškem prostoru oziroma v celotnem italijanskem prostoru, v katerem smo Slovenci.

Mislím, da se je ob predstavi, ki je vzbudila toliko debate tudi zunaj konteksta sorodstvenih vezi, vredno soočati tudi z drugimi oblikami bivanja vseh nas, a naj bo že na samem začetku tega razmišljanja jasno, da povsem razumem in spoštujem Vaše stališče, saj se zgodba »mladoporočencev iz Rossettijeve ulice« tiče predvsem Vaših osebnih vezi in spomina, ki jih globoko spoštujem, obenem pa moram nujno poudariti dejstvo, da je zgodba sama stopila v širše območje kolektivnega spomina polpretekle zgodovine in dosegla mitske razsežnosti, ki seveda predstavljajo čustveno oporo in trdno vez z vero in s koreninami slehernega naroda. In

znotraj tega mita kakor tudi znotraj zgodovinsko nesporo katarzičnega dejanja, ki ga je zato, da smo danes še živi kot narod, za nas opravila Narodnoosvobodilna borba, je raslo in se razvijalo tudi moje življenje, podobno kot življenje tisočev drugih, ki poznamo, na srečo ne na lastni koži, grozote fašizma, ki ga žal človeški rod še ni povsem iztrebil v dušah in mislih ljudi, ki zmeraj znova obujajo svoja pritlehna načela in nas načrtno porivajo v preteklost ter nas posledično ne pustijo živeti našega življenja. Mislím, da se je nujno spominjati vsega, kar nam je to obdobje zapustilo groznega, hudo pa je, ko je potrebno zmeraj znova ostajati na barikadah naših spomenikov, katerim gre seveda vsa čast bivanja v sedanosti in bodočnosti, a ne zato da bi predstavljali zid, skozi katerega ne smemo, in se zato mora naše življenje razvijati pred njim, a da bi predstavljali pomembno zavest zgodovinskega mejnika in spomina, ki pa tudi dopušča pretok razvoja in idej ter življenja v času, ki ga živimo. V slednjem morata seveda prebivati tako spomin kakor tudi svoboda. Svoboda, ki smo jo kot narod dosegli v NOB, po mojem mnenju ne sme ostati vklenjena znotraj same sebe, a mora živeti vzporedno s svobodo duha mladih ljudi, kakršna sta bila svojčas tudi Danica T. in Pinko ter kakršen je bil tudi Stanko V. Toda otroštvo mnogih izmed nas, ki smo sinovi sreče deset–petnajstletnega obdobja, ki je ob razočaranjih vendarle sledilo osvoboditvi, je bilo kljub nevsiljivosti spomina naših staršev ali sorodnikov vendarle zaznamovano s tistim zgodovinskim obdobjem, ki je mnogim zapustilo nezaceljive rane oziroma pogoltnilo v svoje brezno na tisoče in milijone življenj. Obletnice, odkritja spomenikov, čuvanja spomenikov pred fašističnimi mazači, partizanske pesmi, ki imajo danes, kot pravilno ugotavlja Manca Košir, katarzično in osvobajajočo dimenzijo, vse to je bilo praviloma in pravilno na dnevnem redu našega odraščanja v takrat tako imenovanem zamejstvu. A takrat, v otroštvu, se veliko nisem spraševal, kaj vse še obstaja onkraj teh vrednot, in sem se odpravil na študij v Zagreb. Šel sem v Jugoslavijo, ki mi je, po pravici povedano, z vsebinskega vidika odprla pogled v širši svet veliko bolj kot katera druga bližnja dežela. In tega ne govorim zaradi nostalgije, temveč zaradi dejstva kot takega.

Ob povratku v Trst se je moja zavest o tržaškem prostoru razvijala v prepričanju, da se ne da nič storiti v tem mestu. Bil je čas, ko je Občino Trst upravljala Lista za Trst, osemdeseta leta, za moje pojme najbolj mračna, kar sem jih preživel, na ustvarjalnem nivoju. Poskusil pa sem reagirati in se lotil dela. Toda tudi znotraj nas samih, naše slovenske stvarnosti, se stvari niso kaj prida razvijale, nasprotno: z ene strani so se ponavljali rituali obletnic, kar ima za vsak narod posebno vrednost, in tudi zame, če je ob njih le še kaj, kar ti daje verjeti v neko bodočnost, z druge strani pa je takratni poskus malomeščansko-meščanskega razvoja določene družbene stvarnosti dosegal svoj vrhunec, ki se je kasneje izpel v popolni finančni polom. Malokje, razen v gledališču, sem čutil kakšen prostor svobode in razvoja, četudi sem se v svoji mladostni predimenzioniranosti prepuščal kritikam. Toda edino tako, z nekim uporom, ki je za mnoge izmed nas predstavljal tudi upor zoper negibnost in samozadostnost naše stvarnosti, ki se kljub bedenju in čuvanju s strani takratne jugoslovanske prestolnice nekako ni želela spustiti v dialog z drugim svetom. Vem, ni bil lahek ta dialog, če je sploh bil možen, a vendar so bile v tem mestu, kot so še danes, tudi napredne intelektualne sile znotraj italijanske stvarnosti, s katerimi je bilo nujno, kakor je nujno tudi danes, vzpostaviti dialog. Skratka, borba za dostojanstven obstanek in razvoj naše slovenske družbe v Italiji je bila in je še zmeraj izjemno naporna, vendar nekaj, v kar sem globoko prepričan, je tudi to, da je bilo takrat in je še danes potrebno, ob zavedanju lastnega splošnega položaja in ob zavedanju političnega navora za uveljavljanje naših pravic, odpirati poti razvoja mladim k avtentičnemu življenju in intelektualnemu razvoju, ker do njega imajo pravico! Seveda, lahko postane bitka za to pravico tudi relativna, če je mladim vseeno.

Verjamem, da je tudi v naši skupnosti veliko takih družin in mladih, ki živijo na robu materialne eksistence, prepričan sem pa tudi, da je veliko takih, ki jih poln trebuh in televizija v najslabšem pomenu besede, če se omejim le na dve podobi, povsem in dovolj zadovoljita, le da je zraven dovolj pijače. Obstaja pa zagotovo tudi dober del družbe, kateremu, če je le zadoščen s spodobno, kar ne pomeni veliko materialno eksistenco, na srečo vse to ni dovolj. Ti ljudje si želijo nekega dialektičnega odnosa z družbo, ti ljudje želijo živeti svoj čas, svojo mladost, svoje življenje, kot sta si to svoj čas želela Danica in Stanko, katerima ni bilo usojeno, da bi to udeležila. Njuno smrt sem v romaneskni obliki dodobra dojel šele ob romanu Fulvia Tomizze in sem jo med drugim že takrat, toliko bolj pa danes, doživljal kot simbolično smrt, ki je podoba naše slovenske družbe, seveda tudi družbe vseh nas, ki živimo v Italiji, katerim se zdi nemogoče, da bi poiskali skupni cilj med dvema različnima političnima opcijama, kakršen bi se v svoji simboliki udeležil pri Danici in Stanku, ko bi le ostala

pri življenju. Odkar delujem v Slovenskem stalnem gledališču kot umetniški vodja, si prizadevam, včasih bolj uspešno, včasih manj, včasih pa povsem neuspešno, da bi bil gledališki prostor tisti, v katerem se med drugim dialektično soočamo z našim bivanjem, tesno povezani s sedanostjo, s spominom in z bodočnostjo. Odločitev, da ponudimo občinstvu predstavo, ki sloni na življenju in smrti resničnih ljudi naše polpretekle zgodovine, kateri so, kot rečeno, zadobili že mitsko razsežnost, je pomenila željo, da se v gledališču, ki je prostor soočanja, zavestno konfrontiramo s pomembnim obdobjem naše poplpretekle zgodovine na način, ki bi ne ponudil dokumentarne ali faktografske drame, temveč na način, ki bi življenjsko dramo Danice in Stanka povrnil v areno sodobnosti, tudi na nivoju demistifikacije, a z ohranjanjem človekovega dostojanstva vsakega izmed protagonistov predstave, tako znotraj zgodovinskega okvira kot v območju individualnih osebnosti ter posledično likov v predstavi. Demistifikacija z ohranjanjem dostojanstva ljudi, oseb, ki so zaznamovale našo kolektivno zavest, je po mojem mnenju paradoksalno nujna, če želimo, da te osebe, ki so bile tako kot mi iz mesa in krvi, ostanejo v naši kolektivni zavesti, predvsem pa, da stopijo v zavest mladine. Kot ljudje, ne pa kot liki na papirju ali spomeniku, ker so nam predvsem kot ljudje dali največ za našo bodočnost. Moje mnenje je, da v predstavi ni nobenemu liku odvzeto dostojanstvo in da ni spreobrnjena nobena življenjska filozofija. Pri liku Stanka V. morda res pogrešam nekoliko večji razpon med telesnostjo in duhovnostjo, a ravno ta namerna čezmerna telesnost mu narekuje tudi nižjo raven konflikta v trenutku, ko Pinku očita nekakšno incestuozno razmerje, ki pa nima nikakršnega stvarnega dokaza. Z našo predstavo se preprosto in resnično nismo želeli vulgarno ukvarjati s spolnostjo posameznih likov, temveč je spolnost v predstavi naravna posledica vsečloveške želje in pravice mladih ljudi, ki med iskanjem in uveljavljanjem svojih misli, idej in prepričanj želijo živeti svoje življenje. In v tem življenju, ki pred očmi gledalcev teče svojo pot, je veliko tudi radosti in smeha pa tudi veliko solza, ki ne tečejo vselej in samo po obrazih likov, ampak pogostoma jih je zaznati tudi med gledalci, katerim je ta predstava povrnila v zavest tragično zgodbo Danice Tomažič, Pinka Tomažiča in Stanka Vuka in jim jo ni izbrisala, zbrisala ali umazala.

Čez nekaj dni bo potekala obletnica smrti Danice Tomažič in Stanka Vuka.

Čenjena Majda, verjemite, da bomo z mislijo z vami, sam pa bom poskusil tistega dne zastati in pomisliti na vse nas in na pokrajine bodočnosti. Verjamem, da bodo polne sonca.

Marko Sosič
Umetniški vodja SSG

Slovensko gledališče v Argentini (II. del)

V tej številki novic nadaljujemo pregled poročil o knjigi *Slovensko gledališče v Argentini* in odzivov nanjo.

O predstavitvi knjige je obširno poročala *Slovenska tiskovna agencija*, ki je svoje naročnike opozorila nad delom, ki je izšlo v Trstu. Na več straneh je STA prikazala delovanje argentinskih Slovencev, obogateno s slikovnim gradivom, ki je bilo objavljeno v knjigi.

O izidu knjige je na kratko poročal 18. decembra 2008 *Primorski dnevnik*, kjer je med drugim zapisano: »Izid knjige je pomembno dejanje, je menil direktor Slovenskega gledališkega muzeja Ivo Svetina. Po njegovih besedah je zato toliko pomembnejše, da gledališče v Argentini živi kakovostno in polnokrvno življenje. Pertotova knjiga je izšla kot 84. številka Dokumentov Slovenskega gledališkega muzeja in je plod sodelovanja med gledališkim muzejem, tržaško založbo Mladika in tržaško knjižnico Dušana Černeta.«

V prilogi *Primorskega dnevnika* "I. podlistek" je bil v nedeljo, 11. januarja 2009, objavljen intervju z avtorjem knjige in gospo Lučko Kremžar - De Luisa, ki je pomagala pri pripravi knjige. Najprej je avtor prispevka Peter Rustja prikazal kratko zgodovino knjižnice, nakar se je pogovoril z gospo Lučko, ki mu je prikazala življenje in delo slovenskih izseljencev v Argentini. Sledil je razgovor z avtorjem knjige, ki je povedal, da je bilo pisanje knjige zelo dolgo in naporno delo, a mu je dalo tudi veliko zadoščenja, ko je ugotovil, da so Slovenci v Argentini z zanimanjem sledili pripravi knjige, in kolikor jim je bilo mogoče, so rade volje pomagali z nasveti, z gradivom in z idejami, da bi bilo delo čimbolj popolno.

Veliko pozornost je knjigi posvetil ljubljanski tednik *Družina*, ki je v tretji številki leta 2009 objavil pohvalno poročilo o izidu knjige. *Družina* je temu dogodku posvetila celo stran, ki jo je pripravila Ksenja Hočevar. Krajšemu uvodu je sledil dolg intervju, ki ga je urednica imela z avtorjem knjige. Sledili sta tudi dve krajši izjavi Francke Slivnik (avtorice uvoda) in sodelavke Knjižnice Dušana Černeta Lučke Kremžar - De Luisa. Urednica Ksenja Hočevar je v uvodu

med drugim napisala: »V knjigi je avtor Pertot podrobno opisal kulturno dejavnost slovenskih izseljencev, ki so takoj po prihodu v Argentino začeli ustanavljati zборе, gledališke skupine, izdajati svoj tisk in v raznih predelih Buenos Airesa organizirati versko življenje. Poseben poudarek je avtor dal gledališki dejavnosti, ki se je med rojaki v Argentini izredno razmahnila.«

»Knjiga "Slovensko gledališče v Argentini" je prava zakladnica vsakovrstnih podatkov, datumov, imen, fotografij. V njej je avtor Marjan Pertot združil dve svoji veliki ljubezni: ljubezen do amaterskega gledališča in ljubezen do pisane besede.« Tako je zapisal v sestavku *Knjigi na pot* Ivo Jevnikar. To delo po njegovem mnenju predstavlja »izredno navezanost Slovencev v Argentini na gledališke nastope: od prosvetnih iger do visoko umetniško zastavljenih projektov, od recitacij in otroških igric do množičnih odrskih nastopov. Vse to je povezano z zvestobo jeziku, idealom, organizirani skupnosti.«

Osrednji slovenski dnevnik *Delo* je 14. januarja v svoji redni prilogi *Književni listi* objavil daljše poročilo o izdaji knjige *Slovensko gledališče v Argentini*. Poročilo s štirikolonskim naslovom *Tudi odrski čudež v Argentini* je napisal novinar Slavko Pezdir, ki je podrobno opisal bogato kulturno delovanje Slovencev v Argentini. Iz objavljenega poročila povzemamo sledeče: »Knjiga "Slovensko gledališče v Argentini" nam ponuja nov zorni kot. Marjan Pertot nam v njej predstavlja izredno navezanost Slovencev v Argentini na gledališke nastope. ... Živahno in raznovrstno gledališko delovanje Slovencev v Argentini, ki je bogatilo tako tradicionalne verske običaje in obredja kot tudi lokalne in vseslovenske proslave ter druge spominske prireditve, ohranjalo in po svoje razvijalo izročilo slovenske ljudske igre, se ambiciozno preizkušalo tudi s skrbno izbranimi deli svetovne in slovenske klasike ter celo s krstnimi uprizoritvami besedil avtorjev iz lastnih vrst, je pregledno povzeto ter časovno in prostorsko povezano v tri obsežnejša poglavja.«

(dalje)

POZDRAV IN ZAHVALA

Na koga nasloviti pozdrav in zahvalo? Na uredniški odbor, svet revije, komisijo literarnega natečaja, predsednika Slovenske prosvete, na spomin profesorja Peterlina, na recitatorje, organizatorje, pevce – ali na vse navedene?

Pod budnim očesom profesorja Jožeta Peterlina (gledal nas je z leve strani in nam bil ves čas zelo blizu), Dolenjca z usodo večnega emigranta, zaljubljenca v gledališče, ustanovitelja igralske družine Radijski oder, časnikarja, urednika, pobudnika in organizatorja Drage, pobudnika podeljevanja Mladikinih literarnih nagrad, slovenskega kulturnega kluba ... smo se tudi letos zbrali ob Prešernovem dnevu. Brez občutka, kako težko se premikajo meje, celo z nasprotnim: meje so enkrat res bile (eni naši bratje, prosto po Alojzu Rebuli, še vedno visijo na vsakem litru jadranskega vodovja), danes je ukinjanje meja zgodovinska realnost in del našega vsakdana.

Nič nenavadnega, če sedimo skupaj Tržačani, Mariborčani, Ljubljančani, Idriječani, z nami pa v mislih porabski, koroški Slovenci pa tisti v Kanadi, Avstraliji in povsod ... Povezujejo nas misel, pesem (kako ubrano je pel moški zbor, ravno prave pesmi, samo moja, Rož, Podjuna Zila, je manjkala), naša beseda. – Fabiani, Cankar, Kette, Tavčar, Gruden ... Svevo, Baloković, Joyce, Štefka Drolčeva, Marko Sosič, so že vedeli, zakaj Trst. Uro vožnje iz Ljubljane, dve iz Maribora pa se lahko pelješ z openskim tramvajem, rojenim istega leta kot Kette in Cankar pa se sprehodiš po našem Mestu v zalivu, podoživljaš njegov sončni in senčni ples. Kako mi ne bi bila blizu trdnost in ponos Rudija Lebana pa umetniške in socialne stiske Silvana Kandorja! Ena od nagrajenk mu je še posebej zlezla pod kožo.

Slavnostni govori so pogosto dolgovezni in monotoni, tokratni gotovo ni bil tak: živ, jednat in kritičen, gotovo pa nejamraški. Z veseljem bi ga tudi prebrala, saj kake misli ne moreš v celoti zaobjeti, če jo samo slišiš. Ker je bilo to mnenje večine v dvorani, ga, prosim, objavite.

Ne le govor, ampak celotno vzdušje proslave in druženja (pevci ubrano zapojejo tudi ob požirku vina, z nami, le potihno brundajočimi) je bilo domače in hkrati kozmopolitsko.

Žal mi je le, da nisem objela dekleta, ki je tako doživeto recitiralo moje pesmi, da sem jih končno brez prevelikih muk in zadreg osvobodila predala.

Lépo vedno kratko traja, a dolgo odmeva v spominu in dušah, in kaj smo vendar ljudje brez spomina?

Še enkrat hvala in lepo pozdravljeni!

Lidija Golc

za smeh in dobro voljo

»Očka, ali veš, kateri vlak ima največjo zamudo?«

»Kateri?«

»Tisti, ki si mi ga lani obljubil za novo leto.«

• • •

Gorenjec sinu, ki bo jeseni začel hoditi v šolo:

»V šolo ne boš hodil z avtobusom, ampak peš! In glej, da boš delal velike korake, da se čevlji ne bodo tako hitro uničili.«

Srednješolec Marko želi obiskati prijatelja, ki leži v bolnici. Ker se ne znajde, vpraša mimotočega:

»Stari, ali veš, kje je bolnica?«

»Še enkrat mi reci stari, pa boš izvedel!«

• • •

»Moj očka je policist! Kaj pa dela tvoj očka?«

»Tisto, kar mu reče mami-ca!«

»Moj stric je župnik in vsi mu rečejo častiti.«

»Moj stric je škof in vsi mu rečejo ekselencia.«

»Moj stric je pa težak 170 kg in vsi, ki ga vidijo, rečejo: O moj Bog!«

• • •

Družinski člani razpravljajo o tem, kam bi letos odšli na dopust. Oglasil se je sin:

»Jaz bi šel nekam, kjer že dolgo nisem bil!«

»Potem boš pa šel k frizerju!« je rekel oče.

Novosti Mladika

23,00 €

LITERARNI PRVENEC
Vilma Purič
BURJIN ČAS
Roman o ljubezni in vojni na obronkih Krasa.

19,00 €

Karel Jurca
VOJNI DNEVNIK
DESETNIKA
Ob 90-letnici konca I. svetovne vojne.

Evelina Umek
PO SLEDEH
FATE MORGANE
Življenjske sledi svetoivanske pisateljice Marice Nadlišek Bartol.

23,00 €

založba MLADIKA